

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет обліку та податкового менеджменту

**Кафедра податкового менеджменту та фінансового моніторингу імені
Миколи Чумаченка**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
"ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ І АНАЛІЗ"**

**галузь знань: 07 "Управління та адміністрування"
спеціальність: 071 "Облік і оподаткування"**

Форма здобуття освіти: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО
ШАХРАЙСТВА В ТОВ «КРОУ ЕРФОЛЬГ УКРАЇНА»**

здобувача Шахрай Анни Олександрівни

Науковий керівник: д.е.н., професор Ловінська Л. Г. _____

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Ловінська Л.Г. _____

Київ – 2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 56 сторінок, 1 таблицю, 7 рисунків, список використаних джерел з 34 найменувань, додатки.

«Аудит як інструмент виявлення корпоративного шахрайства в ТОВ «Кроу Ерфольг Україна»

Об'єктом дослідження є процеси виявлення та запобігання корпоративному шахрайству під час проведення аудиторських процедур в системі корпоративного управління підприємством.

Предметом дослідження є роль аудиту як інструменту виявлення корпоративного шахрайства та його практичне застосування в діяльності ТОВ «Кроу Ерфольг Україна».

Мета дослідження полягає у висвітленні питання виявлення корпоративного шахрайства, огляд наявних методів та шляхів їх вдосконалення на ТОВ «Кроу Ерфольг Україна».

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- визначити поняття та види «корпоративного шахрайства»;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання поняття корпоративного шахрайства;
- описати процедури протидії та запобігання корпоративного шахрайства на підприємстві.
- провести аналіз методів та процедур з виявлення корпоративного шахрайства у клієнтів ТОВ «Кроу Ерфольг Україна»;
- навести приклади застосування ризик-орієнтованого підходу для протидії корпоративному шахрайству клієнтів;
- виявити особливості діагностики корпоративного шахрайства у період воєнного стану;
- виявити недоліки та визначити методи вдосконалення наявних інструментів протидії корпоративному шахрайству.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Отримані результати мають теоретичне значення для удосконалення підходів до виявлення корпоративного шахрайства в межах незалежного аудиту. Методична значущість полягає у впровадженні покращених аналітичних процедур для ідентифікації ризиків відповідно до міжнародних стандартів. Практична цінність полягає в можливості використання цих інструментів аудиторами для своєчасного виявлення підозрілих операцій.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2025.

Рік захисту роботи: 2025.

Ключові слова: Корпоративне шахрайство, фінансове шахрайство, аудиторські процедури, корупція, Міжнародні стандарти аудиту (МСА), належна перевірка, ризик-орієнтований підхід, привласнення активів, фальсифікація фінансової звітності.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРПОРАТИВНОМУ ШАХРАЙСТВУ, ЙОГО ОЗНАКИ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ У ПРОВЕДЕННІ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1 Поняття та види корпоративного шахрайства.....	6
1.2 Нормативно-правове регулювання поняття корпоративного шахрайства.....	12
1.3 Процедури протидії та запобігання корпоративного шахрайства на підприємстві	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ В СИСТЕМІ ВИЯВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ШАХРАЙСТВА В ТОВ «КРОУ ЕРФОЛЬГ УКРАЇНА»	24
2.1 Аналіз методів та процедур з виявлення корпоративного шахрайства на підприємстві	24
2.2 Застосування ризик-орієнтованого підходу для протидії корпоративному шахрайству клієнтів	33
2.3 Особливості діагностики корпоративного шахрайства у період воєнного стану	39
2.4 Виявлення недоліків та вдосконалення наявних інструментів з протидії корпоративному шахрайству	45
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах воєнного стану в Україні питання забезпечення прозорості та чесності корпоративного управління набуває особливої гостроти. Корпоративне шахрайство завдає значних збитків економіці країни, підриває довіру інвесторів та ускладнює процеси відновлення економіки в умовах воєнних викликів. Ефективний аудит як інструмент виявлення та попередження шахрайських схем стає критично важливим для забезпечення стабільності бізнес-середовища та залучення інвестицій для економічного відновлення України. Дослідження ролі аудиту у виявленні корпоративного шахрайства на конкретному підприємстві дозволяє виявити практичні аспекти цієї проблеми та розробити рекомендації щодо підвищення ефективності аудиторських процедур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика корпоративного шахрайства та ролі аудиту в його виявленні активно досліджується вітчизняними науковцями. Харламова О.В. та Бондалетова Л.А. здійснили комплексний аналіз підходів до визначення корпоративного шахрайства, систематизувавши теоретичні основи цього явища [26]. Шаповалов М.О. та Амеліна А.С. досліджували особливості фінансового шахрайства, розглядаючи організаційні аспекти його виявлення та попередження [27]. Шевцов І. приділив увагу специфіці корпоративного шахрайства в українських компаніях, аналізуючи практичні випадки та методи боротьби з ними [28].

Значний внесок у розвиток теорії боротьби з корпоративним шахрайством зробив Єфремов С., який розробив комплексний підхід до виявлення та попередження шахрайських схем. Заверуха Д.В. досліджувала сучасні бізнес-загрози, пов'язані з корпоративним шахрайством, акцентуючи увагу на актуальних викликах для українського бізнесу [3, 4].

Незважаючи на значну кількість досліджень, питання практичного застосування аудиторських процедур для виявлення корпоративного шахрайства відпо-

відно до міжнародних стандартів аудиту в умовах воєнного стану потребує додаткового вивчення, особливо в контексті аналізу ефективності методів виявлення на конкретних підприємствах.

Мета дослідження. Дослідити сутність корпоративного шахрайства, та визначення шляхів удосконалення наявних методів та шляхів їх вдосконалення.

Завдання дослідження:

- визначити поняття та види корпоративного шахрайства;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання поняття корпоративного шахрайства;
- описати процедури протидії та запобігання корпоративного шахрайства на підприємстві.
- провести аналіз методів та процедур з виявлення корпоративного шахрайства у клієнтів ТОВ «Кроу Ерфольг Україна»;
- навести приклади застосування ризик-орієнтованого підходу для протидії корпоративному шахрайству клієнтів;
- виявити особливості діагностики корпоративного шахрайства у період воєнного стану;
- виявити недоліки та визначити методи вдосконалення наявних інструментів протидії корпоративному шахрайству.
- Об'єктом дослідження є процеси виявлення та запобігання корпоративному шахрайству в системі корпоративного управління підприємства.

Предметом дослідження є роль аудиту як інструменту виявлення корпоративного шахрайства та його практичне застосування в діяльності ТОВ "Кроу Ерфоль Україна".

Методи дослідження. Під час написання роботи було використано комплекс дослідницьких методів, що забезпечили глибоке розкриття тематики протидії корпоративному шахрайству. Зокрема, застосовано аналіз нормативно-правової бази з метою вивчення вимог Закону України «Про бухгалтерський облік» та положень

міжнародних стандартів аудиту, зокрема МСА 240, 315, 330 і 500, що регламентують виявлення та запобігання шахрайству в межах незалежного аудиту. Метод анкетування дозволив зібрати первинні емпіричні дані щодо потенційних внутрішніх ризиків шахрайства у клієнтів аудиторської компанії. Системно-структурний підхід забезпечив класифікацію виявлених ризиків і формування ефективної системи внутрішнього контролю на основі ризик-орієнтованого підходу. Порівняльний аналіз дав змогу зіставити теоретичні засади з практичними прикладами застосування аудиторських процедур, тоді як емпіричний метод сприяв опрацюванню результатів опитувальників та формуванню обґрунтованих висновків щодо ефективності аналітичних процедур у контексті попередження фінансових зловживань.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Отримані результати мають теоретичну значущість у вдосконаленні підходів до виявлення корпоративного шахрайства на основі МСА та ризик-орієнтованого підходу. Методична значущість полягає в адаптації анкет і процедур до практики аудиту для ідентифікації шахрайських ризиків. Практична значущість проявляється у можливості використання запропонованих інструментів аудиторами для посилення внутрішнього контролю клієнтів та зниження рівня шахрайства.

Інформаційну базу дослідження становлять: міжнародні стандарти аудиту, нормативно-правові акти України, внутрішні документи аудиторських компаній, результати анкетування та практичні матеріали з реальних аудитів.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг роботи становить ... сторінок. Основний текст висвітлено на 56 сторінках. Робота містить 1 таблицю, 7 рисунків. Список використаних джерел включає 34 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРПОРАТИВНОМУ ШАХРАЙСТВУ, ЙОГО ОЗНАКИ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ У ПРОВЕДЕННІ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Поняття та види корпоративного шахрайства

Розуміння сутності корпоративного шахрайства відіграє ключову роль у запобіганні відмиванню злочинних коштів, що є особливо актуальним для функціонування української системи протидії та запобігання фінансовій злочинності.

Не існує єдиної думки щодо визначення корпоративного шахрайства, більшість науковців мають різні погляди на це явище.

Про корпоративне шахрайство вперше в історії висвітлено у статті американського кримінолога Едвіна Сатерленда, який назвав економічну злочинність "злочинном білих комірців". Під цим явищем він розумів пов'язані з бізнесом злочини, що вчинені важливими, наділеними владою особами та які мають високий статус у суспільстві [6].

Треба розуміти, що корпоративне шахрайство є повноцінним економічним злочином, тому щоб висвітлити це питання, важливо ознайомитися із наданими визначеннями фінансового шахрайства, а саме як трактують його різні українські науковці та міжнародні організації.

Економічне шахрайство розуміється як комплекс незаконних дій, які спрямовані на заволодіння фінансовими ресурсами не лише підприємства, а й держави, що включає в себе зловживання довірою та підроблення документів, інші маніпуляції у фінансовій сфері. Як описують економічне шахрайство різні науковці та міжнародні організації наведено нижче в схемі.

Асоціація сертифікованих фахівців з розслідування шахрайства визначає корпоративне шахрайство як використання службового становища для особистого збагачення шляхом неналежного використання або зловживання ресурсами організації.

Конвенція щодо захисту фінансових інтересів ЄС визначає шахрайство щодо бюджету ЄС як незаконні дії, що призводять до втрат коштів або неотримання доходів.

Повертаючись до Асоціації сертифікованих фахівців з розслідування шахрайства, можна зафіксувати, що шахрайство в організаціях, а саме корпоративне шахрайство, несе за собою використання службового становища з метою особистого збагачення шляхом навмисного неналежного використання та привласнення фінансових ресурсів, активів організації, роботодавця.

Наразі в українському законодавстві відсутнє чітке визначення терміну «корпоративне шахрайство», що ускладнює розуміння цього явища. Аналізуючи українське законодавство, можна виділити дві статті, що регулюють поняття шахрайства та шахрайства з фінансовими ресурсами. Перш за все, це стаття 190 Кримінального кодексу України (далі - ККУ) "Шахрайство", яка визначає шахрайство як заволодіння чужим майном або набуття права на нього шляхом обману чи зловживання довірою. Проте це визначення охоплює лише частину поняття корпоративного шахрайства. Детальніше поняття фінансового шахрайства розкривається в статті 222 Розділу VII ККУ "Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності" "Шахрайство з фінансовими ресурсами", яка встановлює відповідальність за надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, іншим кредиторам з метою отримання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів або податкових пільг.

У статті 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [18] зазначено, що основною метою бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності, яка містить повну, правдиву та неупереджену інформацію про фінансовий стан і результати підприємства. Викривлення фінансової звітності можна розглядати як злочин, оскільки це суперечить принципам достовірності та прозорості фінансової інформації.

Економічне шахрайство це комплекс незаконних дій, які спрямовані на заволодіння фінансовими ресурсами не тільки підприємства, а й держави, що включає

в себе зловживання довірою та підробку документів та інші маніпуляції у фінансовій сфері.

Асоціація сертифікованих фахівців із розслідування шахрайства визначає корпоративне шахрайство як використання службового становища для особистого збагачення шляхом неналежного використання чи зловживання ресурсами організації. Трагування українських та світових дослідників наведено на рис. 1.1.

Однією з ключових проблем у сфері протидії фінансовому та корпоративному шахрайству в Україні проявляється у відсутності чіткої офіційної статистики щодо показників такого шахрайства. Така ситуація ускладнює аналіз масштабів і динаміки цього явища на національному рівні.

Попри відсутність централізованої статистики, в Україні все ж функціонують окремі підрозділи, дотичні до протидії шахрайству. Зокрема, в структурі Міністерства внутрішніх справ існує спеціалізований підрозділ з боротьби із шахрайством (переважно стосовно правопорушень, які зачіпають пересічних громадян), відділ боротьби з економічною злочинністю (що займається більш серйозними злочинами на кшталт «відмивання» бюджетних коштів чи службових підробок), а також підрозділ з кіберзлочинності. Водночас, ці підрозділи не охоплюють у повному обсязі весь спектр проявів корпоративного шахрайства.

На протигагу вітчизняній практиці, у зарубіжних країнах боротьба з корпоративним шахрайством має більш системний характер. Так, наприклад, у США Федеральне бюро розслідувань (FBI) у своїх щорічних звітах виокремлює фінансове шахрайство як один із ключових видів так званих "білокомірцевих злочинів" (white-collar crimes), надаючи конкретну статистику щодо кількості інцидентів, виявлених схем та притягнення до відповідальності винних осіб.

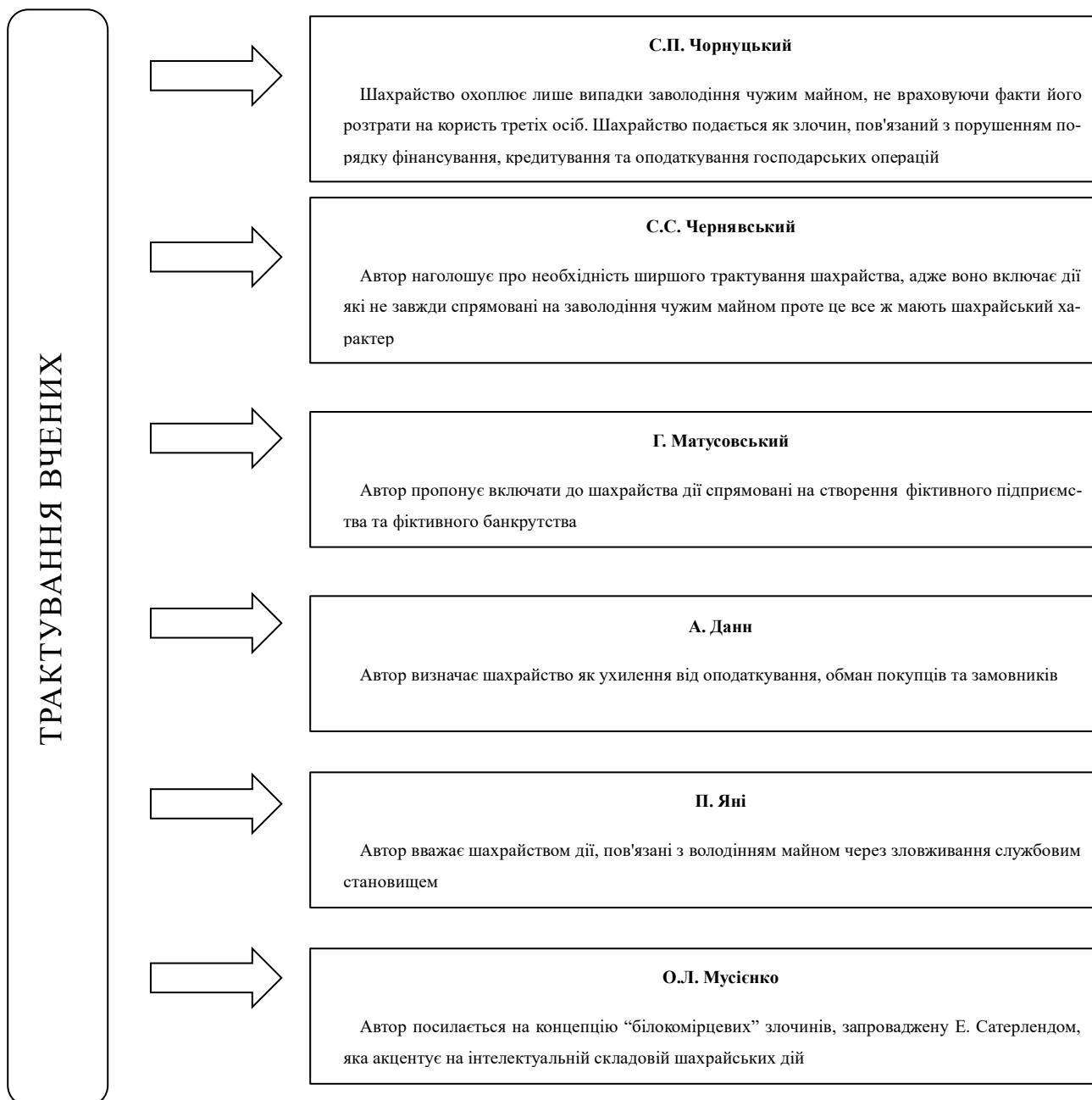

Рисунок 1.1 – Визначення науковців терміну «Фінансове шахрайство»

Джерело: розроблено автором на основі: [6, 22, 27, 29]

У межах цієї системи ведеться окремий облік фальсифікацій фінансової звітності, розкрадань активів, корупційних зловживань тощо.

Дослідження проблематики корпоративного шахрайства дозволило виявити, що його вплив на економічну безпеку підприємств стає все більш критичним, осо-

бливо в умовах трансформації української економіки. Комплексний підхід до розуміння цього явища є необхідним, адже тільки так можна охопити всю галузеву специфіку зловживань, що спостерігаються в різних секторах вітчизняної економіки.

До головних чинників поширення шахрайства серед суб'єктів господарювання можуть виступати:

- недосконалість механізмів внутрішнього контролю та відсутність чітко регламентованих процедур прийняття фінансових рішень;
- концентрація значних владних повноважень у руках обмеженого кола осіб, які часто діють без належного нагляду з боку наглядових рад;
- недостатньо ефективна система оцінювання результатів роботи персоналу, що створює можливості для приховування реальних показників діяльності;
- практична відсутність покарань за незначні, на перший погляд, порушення, що з часом формує системний характер зловживань;
- низька культура виробничої дисципліни та відсутність чітко сформульованого етичного кодексу на багатьох підприємствах;
- обмеження доступу до управлінської інформації та непрозорість процесів прийняття рішень;
- застарілі методики обліку та звітності, що відкривають можливості для маніпуляцій;
- формування неформальних угруповань серед працівників, спрямованих на взаємне прикриття порушень;
- байдужість вищого керівництва до проблематики економічної безпеки та ризиків шахрайства;
- недостатня кваліфікація працівників, відповідальних за виявлення та запобігання зловживанням;
- нерегулярність проведення аудиторських перевірок або їх поверхневий характер.

Існує певна обмеженість існуючих класифікацій видів шахрайства. Зокрема, у більшості опрацьованих джерел шахрайство з фінансовою звітністю найчастіше

розглядається у спрощеному вигляді. Це суттєво звужує розуміння проблеми і не дозволяє повною мірою охопити всі можливі прояви фінансових маніпуляцій, що, в свою чергу, ускладнює розробку ефективних механізмів протидії.

Спостереження та аналіз матеріалів судової практики дозволяють запропонувати більш деталізовану типологію корпоративного шахрайства, що враховує як традиційні, так і новітні форми зловживань. Опрацювавши прояви корпоративного шахрайства на підприємстві, пропонуємо виділити основні три види:

1. Корупційні схеми, що передбачають зловживання службовим становищем для отримання неправомірної вигоди. Встановлено такі поширені в українських реаліях корупційні практики:

- Конфлікт інтересів при прийнятті рішень - ситуації, коли посадовці надають перевагу власним інтересам над корпоративними (наприклад, підписання контрактів з пов'язаними компаніями на невігідних для підприємства умовах);
- отримання неправомірної винагороди - хабарництво у різноманітних формах, що спостерігалось майже у третині досліджених випадків корпоративних зловживань;
- фаворитизм у кадровій політиці - призначення на відповідальні посади на підставі особистих зв'язків, а не професійних якостей;
- економічне вимагання - створення штучних перешкод у роботі з метою отримання "винагороди" за їх усунення.

2. Незаконне привласнення активів - протиправне заволодіння майном підприємства. Найбільш розповсюджені схеми:

- грошові маніпуляції - різноманітні зловживання з готівковими коштами, підробка фінансових документів, фіктивні виплати;
- крадіжки матеріальних цінностей - неправомірне вилучення товарів, сировини, обладнання тощо;
- розкрадання нематеріальних активів - несанкціоноване використання корпоративної інформації, технологій, баз даних.

3. Маніпуляції з фінансовою звітністю, які є складними для виявлення і найнебезпечнішими з точки зору наслідків. Наступні приклади таких маніпуляцій:

- Штучне завищення фінансових показників - відображення нереальних доходів, фіктивні операції, що не мають економічного змісту;
- Навмисне заниження прибутків - приховування доходів, завищення витрат, необґрунтоване формування резервів.

Особливу увагу варто приділити новим формам корпоративного шахрайства, що виникли або набули поширення з початком війни в Україні. Із аналізу новинних ресурсів та на основі аналізу публікацій у фахових виданнях за 2022-2024 роки варто виокремити наступні специфічні для воєнного періоду види зловживань:

- Зловживання у сфері обліку персоналу - оформлення "мертвих душ" серед працівників з подальшим привласненням їхньої зарплати. У деяких досліджених випадках кількість таких фіктивних працівників сягала 15-20% від загальної чисельності штату.
- Нецільове використання гуманітарної допомоги - переспрямування фінансових і матеріальних ресурсів, призначених для підтримки постраждалих верств населення або військовослужбовців. Цей вид зловживань є особливо цинічним з морально-етичної точки зору.
- Проведення фіктивних закупівель - імітація придбання товарів і послуг, що насправді не були отримані підприємством. Аналіз документації показав, що такі схеми часто супроводжуються підrobкою підписів відповідальних осіб та використанням печаток ліквідованих або неіснуючих компаній.

1.2 Нормативно-правове регулювання поняття корпоративного шахрайства

Аналізуючи законодавчі акти, що регулюють поняття корпоративного шахрайства, доцільно виокремити три основні категорії нормативних документів: міжнародні нормативно-правові акти, міжнародні стандарти аудиту та національні нормативно-правові акти, що представлено на рис. 1.2.

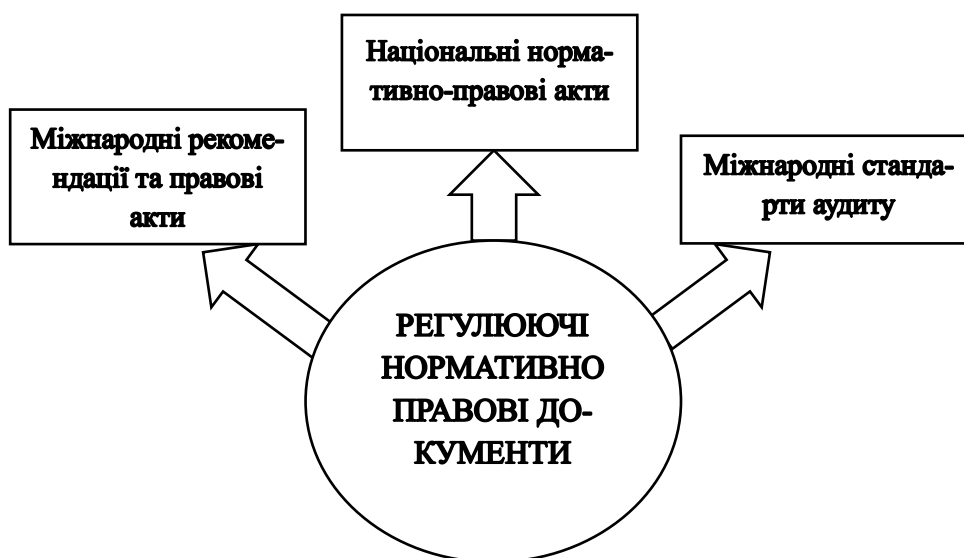

Рисунок 1.2 – Типи нормативно-правових актів, що регулюють систему протидії корпоративному шахрайству

Джерело: розроблено автором на основі: [7, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 19, 33]

До ключових міжнародних документів належать: ISO 37001:2016 "Системи управління щодо протидії хабарництву"; Директива ЄС 2017/1371; Конвенція ООН проти корупції.

Важливо зазначити, що зазначені конвенції та стандарти мають переважно рекомендаційний характер і не містять примусових зобов'язань, а лише надають рекомендації щодо їх імплементації та застосування.

На відміну від зазначених вище документів, міжнародні стандарти аудиту (далі - МСА), до яких належать МСА 240, 250, 315, 330 та 520, мають обов'язковий характер та застосовуються при проведенні обов'язкового аудиту суб'єктами аудиторської діяльності. Ці стандарти відіграють фундаментальну роль у внутрішньому дослідженні питань, пов'язаних із корпоративним шахрайством.

Матеріали розслідування передаються до відповідних органів за наявності доказів вчинення злочину. Тобто, якщо під час перевірки аудитор або інша контро-

лююча служба виявила факт корпоративного шахрайства, такі дії можуть бути кваліфіковані за: статтею 191 ККУ "Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем"; статтею 366 ККУ "Службове підроблення"; статтею 368 ККУ "Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою".

Зазначені статті охоплюють різні аспекти корпоративного шахрайства, проте не містять розширеного визначення цього поняття.

Додатково питання корпоративного шахрайства регулюються: Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", що встановлює принципи регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які є основою для проведення аудиту. У разі порушення цих засад виникають підстави для припущення щодо наявності корпоративного шахрайства на підприємстві; Законом України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" [16], який регламентує правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні. Недотримання вимог цього законодавства може свідчити про недобросовісність компанії та потенційну загрозу корпоративного шахрайства всередині організації; Законом України "Про запобігання корупції", який визначає основні принципи запобігання та протидії корупції в Україні, недотримання яких може створювати передумови для виникнення корпоративного шахрайства.

Стандарт ISO 37001:2016 пропонує комплексні підходи до створення, впровадження та вдосконалення системи управління заходами боротьби з корупцією, основною метою якої є попередження, виявлення та реагування на випадки хабарництва в організаціях будь-якого типу й розміру. За своєю сутністю ISO 37001:2016 передбачає розробку політик і процедур боротьби з корупцією; ідентифікацію ризиків корупції у різних типах відносин (внутрішніх і зовнішніх); розподіл відповідальності шляхом визначення чітких ролей та обов'язків щодо протидії корупції; навчання персоналу та інформування щодо етичних стандартів; контроль та аудит, включаючи проведення внутрішніх перевірок і розслідувань; механізми звітування, наприклад, внутрішні лінії довіри; реагування на випадки корупції, включаючи санкції та дисциплінарні заходи.

Впровадження ISO 37001 суттєво впливає на виявлення корпоративного шахрайства завдяки системному підходу до управління ризиками шахрайства, що дозволяє структурувати процес ідентифікації та оцінки корупційних ризиків, які часто становлять основу корпоративного шахрайства. Такий підхід забезпечує можливість виявити ризикові точки, наприклад, тендерні закупівлі, співпрацю з контрагентами, а також налаштувати ефективний моніторинг і внутрішній контроль. Зміцнення культури доброчесності досягається через запровадження етичного кодексу та антикорупційного навчання, завдяки чому працівники організації краще усвідомлюють наслідки корупції та шахрайства, що знижує імовірність їх участі в таких діях. Система управління заходами боротьби з корупцією забезпечує збільшення прозорості операцій через чітку документацію, аудит та контроль фінансових потоків, що дозволяє вчасно виявляти підозрілі дії, махінації з коштами чи зловживання повноваженнями. Стандарт передбачає механізми розслідування та повідомлення про інциденти, що сприяє своєчасній реакції на правопорушення та виявленню шахрайських дій до їх масштабного поширення. Впровадження стандарту створює конкурентну перевагу, оскільки сертифікація ISO 37001 підвищує довіру партнерів, інвесторів і регуляторів, зменшуючи репутаційні й правові ризики, які виникають внаслідок шахрайських дій.

Одним із важливих документів у цій сфері є Директива ЄС 2017/1371 Європейського парламенту та Ради від 5 липня 2017 року. Ця директива спрямована на боротьбу з шахрайством, що завдає шкоди фінансовим інтересам Європейського Союзу. Основною метою є гармонізація кримінального законодавства країн-членів ЄС щодо покарання. До цього відносяться відмивання грошей та підробка документів, що передбачає покарання за фінансові махінації, оскільки фальсифікація звітності, документів або грошових потоків є незаконними. Кінцевою метою документа є зобов'язання країн покращити своє кримінальне законодавство для посилення боротьби з шахрайством, проте вона лише загалом окреслює поняття корпоративного шахрайства [2].

Положення Конвенції ООН проти корупції мають безпосереднє відношення до корпоративного шахрайства, оскільки вони встановлюють міжнародні правові

механізми запобігання, виявлення та покарання злочинів, пов'язаних із незаконним збагаченням, відмиванням коштів, зловживаннями у приватному секторі та відповідальністю юридичних осіб [7]. Стаття 14 "Заходи щодо недопущення відмивання коштів" вимагає від держав створення надійної системи фінансового нагляду, включаючи банки, фінансові установи та переказні компанії, що запобігає використанню таких структур для відмивання злочинних доходів, що має прямий зв'язок із корпоративним шахрайством, адже шахрайські компанії можуть використовувати легальні структури для "очищення" незаконно отриманих коштів, а вимоги до ідентифікації клієнтів, звітності й аналізу підозрілих транзакцій ускладнюють такі схеми. Стаття 20 "Незаконне збагачення" заохочує держави встановлювати кримінальну відповідальність за значне зростання активів посадових осіб, що не може бути пояснене законними доходами, що безпосередньо пов'язано з корпоративним шахрайством, яке часто веде до незаконного збагачення керівників, які зловживають владою, наприклад, через фіктивні контракти, "відкати" чи маніпуляції у звітності. Стаття 21 "Підкуп у приватному секторі" встановлює кримінальну відповідальність за пропозицію, обіцянку, вимагання або прийняття неправомірної вигоди у межах приватного бізнесу, що є одним із найпоширеніших видів корпоративного шахрайства – підкуп і хабарництво, коли бізнес отримує переваги через порушення посадових обов'язків.

Стаття 22 "Розкрадання майна в приватному секторі" рекомендує криміналізувати присвоєння працівниками чи керівниками компаній майна або коштів, які їм довірені, що безпосередньо стосується розкрадання активів – найпоширенішої форми шахрайства в бізнесі. Стаття 23 "Відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом" охоплює дії щодо переведення, приховування, володіння або використання активів, отриманих злочинним шляхом, що має прямий зв'язок із корпораціями, які можуть бути задіяні в схемах відмивання, наприклад, створюючи фіктивні транзакції або компанії для легалізації злочинних доходів. Стаття 24 "Приховування" передбачає криміналізацію умисного приховування майна, здобутого злочинним шляхом, навіть без участі в основному злочині, що стосується, наприклад, бухгалтерів або інших співробітників компанії, які навмисно приховують фальшиві транзакції

або активи, діючи як співучасники корпоративного шахрайства. Стаття 26 "Відповідальність юридичних осіб" вимагає від держави забезпечити, щоб компанії несли відповідальність за участь у злочинах (кримінальну, адміністративну або цивільну), що дозволяє не лише притягнути до відповідальності фізичних осіб, а й штрафувати або ліквідувати компанії, які використовуються для шахрайських дій.

Загальний вплив на боротьбу з корпоративним шахрайством полягає у посиленні вимог до прозорості бізнесу, запровадженні нагляду за фінансовими потоками, розширенні міжнародної співпраці та обміну фінансовою інформацією, а також встановленні реальної відповідальності компаній і їх керівників, що сукупно створює комплексну систему протидії корпоративному шахрайству на міжнародному рівні.

У сфері виявлення корпоративного шахрайства ключову роль відіграють МСА, які структурують підхід до виявлення потенційних зловживань.

Також не менш важливим документом, що регулює поняття корпоративного шахрайства, є МСА 240 "Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства при аудиті фінансової звітності" [8]. Він розкриває сферу застосування, характеристики цього шахрайства, відповідальність та запобігання. Він застосовується для розкриття фінансового шахрайства при аудиті фінансової звітності. Він має в собі такі визначення, як шахрайство, що характеризує навмисну дію однієї особи або кількох осіб, які належать до управлінського персоналу, тих, кого наділено найвищими повноваженнями, працівників або третіх осіб, із застосуванням оман для отримання неправомірної або незаконної вигоди, а також розкриває визначення чинників ризику шахрайства, тобто це події чи умови, які свідчать про мотив або тиск щодо скоєння шахрайства або надають можливість скоїти шахрайство. Тобто окремого визначення корпоративного шахрайства не висвітлено, проте дається певне розширення, тобто суб'єктами злочину визначається управлінський персонал та ті, кого наділено вищими повноваженнями, а також треті сторони.

Наступним важливим стандартом є МСА 250 "Розгляд законів та нормативних актів при аудиті фінансової звітності" [9]. Відповідно до нього аудитор має враховувати дотримання законодавства під час формування звітності, оскільки саме ці

пункти можуть вказувати на махінації всередині компанії. Помилкове або неправильне застосування нормативних актів може свідчити про навмисне привласнення або виведення фінансових ресурсів та інші шахрайські дії. Аудитор несе відповідальність за отримання обґрунтованої впевненості, що фінансова звітність не містить суттєвих викривлень законодавчих і нормативних актів. Він має ідентифікувати закони та норми, що впливають на фінансову звітність, отримати достатні аудиторські докази щодо дотримання цих законів, особливо тих, що вимагають розкриття у фінансовій звітності. Важливо залишатися скептичним та уважним до ознак недотримання норм протягом всього аудиту, документувати підозри у виявленні порушень та реагувати відповідно до етичних вимог. Також важливо перевіряти, чи дотримується компанія законодавчих норм щодо антишахрайських дій. За умови їх невиконання аудитор має право подати інформацію як несприятливу.

МСА 315 "Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення" зобов'язує оцінювати ризики, зокрема ризик шахрайства, через розуміння діяльності клієнта [10]. Аудитор має ідентифікувати та оцінювати ризики суттєвого викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства через розуміння суб'єкта господарювання та його середовища. Він повинен виконувати процедури для ідентифікації ризиків шахрайства, зокрема подавати запити до управлінського персоналу щодо можливої інформації про ризики шахрайства або помилки, проводити аналітичні процедури, спостереження та інспектування. Для цього аудиторські компанії часто мають власні опитувальники, в яких відповідальні особи підприємства вносять необхідну інформацію. Якщо аудитор вже працював із суб'єктом, важливо враховувати попередню інформацію, яка може бути доречною для виявлення ризиків шахрайства. Аудитор має розуміти цілі, стратегії та бізнес-ризики, що можуть призводити до шахрайства.

Важливо виявляти невідповідності між заявленою діяльністю клієнта та його реальними операціями. Наприклад, якщо КВЕД відповідає за фінансові операції, а клієнт проводить операції, пов'язані із сільськогосподарською діяльністю, це не відповідає його загальній діяльності та може вказувати на спробу привласнення активів або неправомірне використання ресурсів.

МСА 330 "Реагування аудитора на оцінені ризики" передбачає, що у випадку виявлення ризику, який включає в себе шахрайство, аудитор використовує додаткові процедури, щоб визначити ступінь критичності та виявити додаткові ризики компанії [33]. Аудитор повинен розробити загальні процедури у відповідь на оцінені ризики викривлення, враховувати специфічні характеристики класів операцій або залишків рахунків, оскільки шахрайство часто пов'язане з аномальними операціями. Необхідно розуміти заходи контролю та перевіряти їх дотримання на підприємстві, отримувати більш переконливі докази за умови виникнення підозри та ризику. Аудитор має проводити тестування заходів контролю, якщо процедури по суті не дають достатньо доказів, збирати більше доказів, чим більше він покладається на контроль, та дослідити потенційні наслідки виявлених відхилень від очікуваної поведінки контролю.

МСА 520 "Аналітичні процедури" надає вказівки щодо застосування аналітики для виявлення незвичайних або підозрілих коливань [12]. Одним із "червоних прапорців" може бути виявлення підозрілих сум, які вибиваються із загальної підприємницької діяльності. Саме критичні показники можуть вказувати на шахрайство всередині структури. Хоча в стандарті прямо не вказано про корпоративне шахрайство, він містить положення, які можуть допомогти у виявленні шахрайства через ідентифікацію незвичних відхилень, викривлень або невідповідностей. Для виявлення відхилень важливо визначати придатність конкретних аналітичних процедур для виявлення суттєвих викривлень у фінансовій звітності. Аудитор може ефективно виділяти аномальні або штучно змінені фінансові показники, оцінювати надійність первинних документів та перевіряти їх на фальсифікованість. Важливо виявляти розбіжності та неузгодженості з іншою інформацією, наприклад, невідповідності між примітками фінансової звітності та іншими показниками. Аудитор має отримувати докази щодо цілей управлінського персоналу, оцінювати результати аналізу, зокрема необґрунтовані коливання, дискретні витрати, штучне маніпулювання доходами або витратами, та відслідковувати надійність джерел даних і контроль за належністю джерел інформації.

1.3 Процедури протидії та запобігання корпоративного шахрайства на підприємстві

Щоб уникнути корпоративного шахрайства, потрібно застосувати комплексний підхід до дій та проваджень всередині компанії, оскільки точково неможливо визначити прояви шахрайства.

I. Шевцов наголошує, що існує п'ять основних методів і процедур контролю з метою запобігти внутрішньому шахрайству на підприємстві [28]:

- система незалежних перевірок;
- документальний контроль;
- фізичні способи охорони і контролю;
- система підтвердження повноважень;
- розподіл обов'язків та подвійний контроль.

Дані методи можна вважати ефективними, оскільки вони відповідають національним стандартам. А саме, система належних перевірок безпосередньо базується на Законі України "Про бухгалтерський облік", де наголошується про обов'язковий аудит компаній та фінансової звітності, зокрема для публічних акціонерних товариств, підприємств, що становлять суспільний інтерес, а також підприємств, які зобов'язані подавати фінансову звітність разом з аудиторським висновком, що підвищує відповідальність за достовірність поданої інформації та вимагає належної перевірки як фінансових даних, так і операційної діяльності. Також незалежний аудит регламентується у МСА 240 "Обов'язки аудитора щодо шахрайства".

Розподіл обов'язків та подвійний контроль регламентується ISO 37301 [33], де описується внутрішній контроль як обов'язковий елемент відповідності. Проте можна також додати до списку:

- підвищення обізнаності працівників та підвищення їхньої кваліфікації;
- розширення корпоративної відповідальності.

Це описується у Законі України "Про запобігання корупції", а саме стаття 62, яка вимагає антикорупційні програми для державних та великих суб'єктів господарювання, а також статті 59-60, які вимагають кодекс етики поведінки для запобігання конфлікту інтересів [19]. ISO 37001:2016 регулює управління протидії корупції, що включає політику, етику, дисципліну та відповідальність керівництва за протидію шахрайству на підприємстві.

Для контролю можна додатково запровадити встановлення новітніх систем спостереження, до яких відносяться не лише відеонагляд у критично важливих місцях, де зберігаються паперові документи, а й встановлення якісного програмного забезпечення, яке буде включати в себе:

- запобігання кібератакам;
- запобігання підробкам;
- запобігання протиправного входження в систему;
- розподіл доступу до бази даних між відповідними членами команди.

Також важливо оновлювати антивірусне програмне забезпечення не лише на комп'ютерах компанії, а й на інших пристроях, щоб уникнути прогалин у безпеці. До того ж важливо встановлювати активну співпрацю між фінансовими установами та правоохоронними органами для ефективного обміну інформацією у випадку надзвичайного становища, а також у випадку надзвичайно підозрілих транзакцій.

Мати внутрішній підрозділ внутрішнього аудиту, який буде чітко описувати та контролювати процедури щодо запобігання корпоративного шахрайства - це необхідний елемент комплексної системи захисту.

Можна додатково створити структурні підрозділи, які ефективно запобігатимуть утворенню шахрайських схем всередині підприємства. В українських компаніях протидією шахрайству можуть опікуватися такі підрозділи, як внутрішня служба безпеки, створена безпосередньо в компанії. Вона тісно співпрацює з внутрішнім відділом аудиту, який зосереджується на перевірці корпоративних документів, фінансових звітів та інших економічних показників, виявляючи серед них підозрілі та аномальні значення. Поширеною стає також практика призначення окремої особи - комплаєнс-офіцера, який цілеспрямовано відстежує сумнівну діяльність у

корпоративному середовищі. Не менш важливу роль відіграє HR-служба, що контролює співробітників на предмет виявлення ознак шахрайської поведінки. Банківські установи часто запрошують поліграфологів, і ця практика поступово поширюється на інші сектори бізнесу. Усі ці новостворені підрозділи повинні забезпечувати результативну протидію шахрайству, використовуючи вищезгадані методи. Усі вищезгадані методи можна сформулювати у чотири основні групи методів протидії фінансовому корпоративному шахрайству:

- група організаційних та контрольних методів;
- група підвищення обізнаності та корпоративна культура;
- група технічних та інформаційних заходів;
- група внутрішнього аудиту і реагування.

Дані методи детально описані в рис. 3.1.

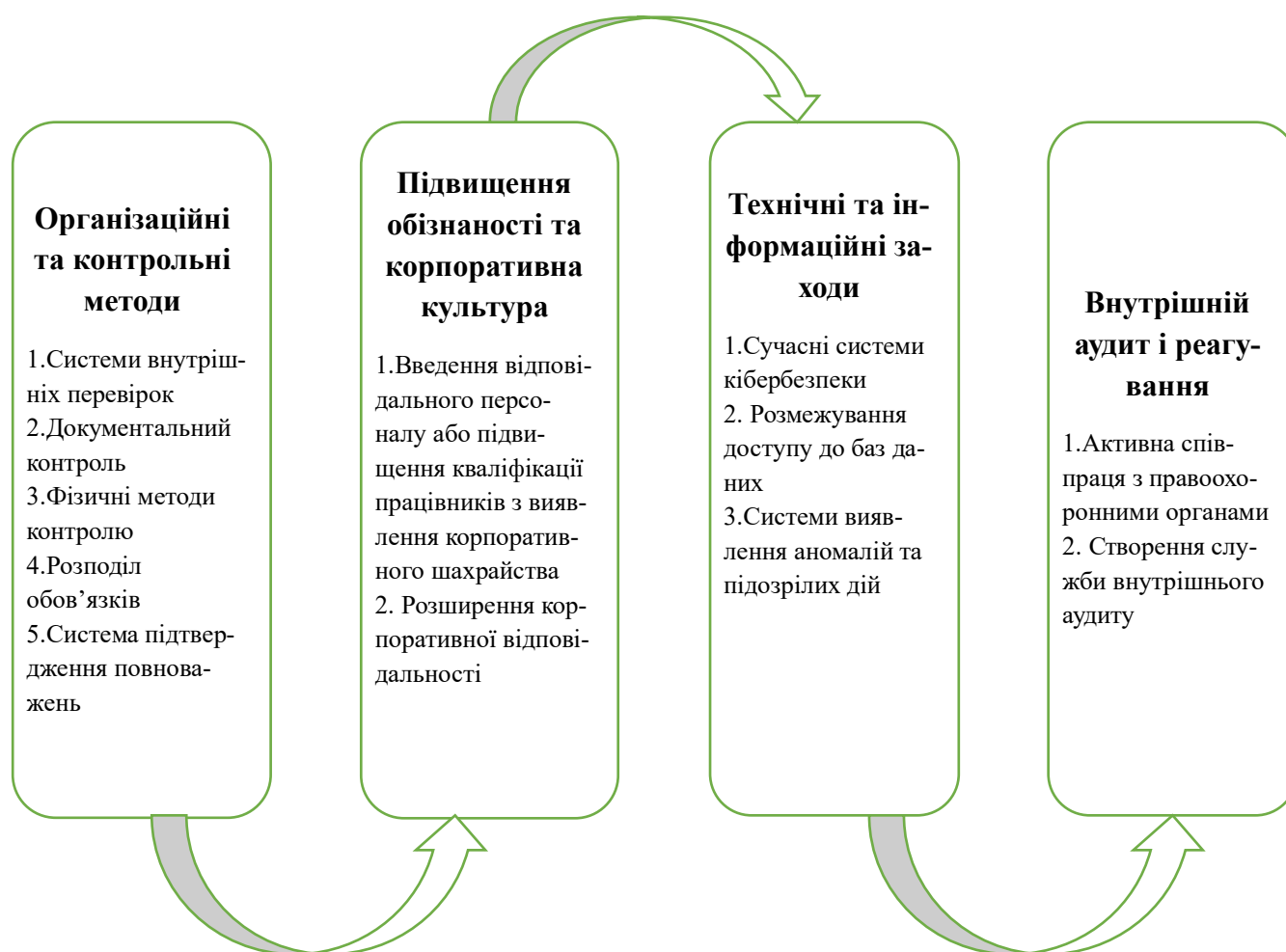

Рисунок 1.3 – Методи протидії корпоративному шахрайству на підприємстві

Джерело: Розроблено автором на основі: [3, 28, 29]

У висновку можна додати, що сукупність цих методів є ефективним способом запобігання корпоративному шахрайству на ранніх його проявах.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ В СИСТЕМІ ВИЯВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ШАХРАЙСТВА НА ТОВ «КРОУ ЕРФОЛҀГ УКРАЇНА»

2.1 Аналіз методів та процедур з виявлення корпоративного шахрайства на підприємстві

ТОВ «Кроу ЕрфолҀг Україна» функціонує як суб'єкт первинного фінансового моніторингу у сфері аудиту та бухгалтерського обліку. Компанія здійснює діяльність відповідно до КВЕД 69.20, пропонуючи комплексні послуги: аудит фінансової звітності, бухгалтерський облік, податкове консультування, трансферне ціноутворення та юридичний супровід. Ця багатопрофільність демонструє здатність підприємства задовольняти широкий спектр потреб клієнтів.

Заснована у 2009 році та реорганізована в 2019 році шляхом об'єднання кількох аудиторських компаній, фірма є частиною міжнародної мережі Crowe Global. Це забезпечує участь у міжнародних проєктах та впровадження передових аудиторських практик, що становить значну конкурентну перевагу та підтверджує відповідність міжнародним стандартам.

Структура управління підприємства базується на корпоративних принципах із Загальними зборами учасників як вищим органом та директором, який керує поточною діяльністю. Компанія має розгалужену мережу філій у Дніпрі, Харкові, Львові, Одесі та Ужгороді, що свідчить про масштабність діяльності та прагнення забезпечити доступність послуг по всій Україні.

Стратегічною метою компанії є надання якісного аудиторського та бухгалтерського супроводу, що відповідає міжнародним стандартам, законодавчим нормам та принципам професійної етики. Особливо важливо зазначити, що як суб'єкт первинного фінансового моніторингу, компанія відіграє критичну роль у нашому дослідженні, оскільки проведення щорічного аудиту сприяє виявленню корпоративного шахрайства на етапі аудиторських перевірок.

Процес виявлення потенційних проявів корпоративного шахрайства у клієнтів ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» реалізується відповідно до вимог Міжнародних стандартів аудиту (зокрема, МСА 240, 315 та 520), а також положень законодавства України у сфері фінансового моніторингу. Компанія впроваджує комплексний підхід, який інтегрує аудиторські процедури, автоматизований аналіз транзакцій, систематичне оцінювання ризиків та застосування технічних засобів моніторингу.

На початковому етапі взаємодії з клієнтом здійснюється процедура первинного фінансового моніторингу із застосуванням ризик-орієнтованого підходу. Клієнт проходить верифікацію через запити до банків, що обслуговують клієнта (Додаток А), відкриті джерела та системи автоматизованого контролю, серед яких YouControl. За умови позитивного результату перевірки клієнт передається аудиторській команді для подальшої роботи.

Наступні процедури виконуються в межах методології, визначеної МСА, і включають:

1. Отримання анкети-опитувальника щодо внутрішнього шахрайства;
2. Перевірку первинної документації та внутрішніх регламентів;
3. Застосування аналітичних процедур (відповідно до МСА 520) для ідентифікації аномальних фінансових показників;
4. Оцінювання системи внутрішнього контролю та виявлення потенційно вразливих ділянок.

У випадку ідентифікації аномальних чи підозрілих показників або транзакцій, інформація передається партнеру проекту, який приймає рішення щодо подальших дій, включаючи, за необхідності, повідомлення Державної служби фінансового моніторингу України (ДСФМУ).

Облік підозрілих фінансових операцій є фундаментальною складовою системи протидії корпоративному шахрайству та одним із ключових завдань суб'єктів первинного фінансового моніторингу. ТОВ «Кроу Ерфольг Україна», функціонуючи як аудиторська та консалтингова компанія, здійснює систематичне виявлення,

аналіз і реєстрацію фінансових операцій, що можуть свідчити про спроби відмивання коштів або фінансування тероризму.

Компанія відповідно до Закону України 361-Х «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [20]:

1. Веде структурований Реєстр фінансових операцій, що підлягають моніторингу (із детальним зазначенням дати, суми, контрагента, підстав, ризиків);
2. Використовує стандартизовану Форму № 4-ФМ для офіційного інформування ДСФМУ у випадках виявлення операцій, що відповідають критеріям підозрілості;
3. Імплементує систему «червоних прапорців» для виявлення ознак корпоративного шахрайства, пов'язаного з нетиповими схемами взаємодії між пов'язаними контрагентами.

Таким чином, діяльність ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» виходить за межі традиційного аудиту фінансової звітності та охоплює комплексний спектр заходів з виявлення, аналізу та документування потенційного шахрайства. Це становить важливу компоненту як національної системи фінансового моніторингу, так і загальної архітектури запобігання корпоративним злочинам в Україні.

У контексті проведення аудиторських перевірок суттєву роль у процесі ідентифікації корпоративного шахрайства відіграє аналітичне програмне забезпечення CaseWare, що інтегрує функціональні можливості штучного інтелекту для аналізу масштабних інформаційних масивів. Алгоритмічна архітектура програми забезпечує визначення середньостатистичних показників та подальшу ідентифікацію значущих відхилень, що може свідчити про потенційні шахрайські дії.

Методологія роботи з програмним забезпеченням розпочинається з імпортування та інтеграції фінансової інформації. На цьому етапі аудитор здійснює імпортування ключових фінансових даних, включаючи фінансову звітність (баланс, звіт про фінансові результати), первинну документацію у табличному форматі або

Excel-файлах, оборотно-сальдову відомість та журнал господарських операцій. Зазначені дані автоматично інтегруються в систему CaseWare для подальшого комплексного аналізу.

Наступним етапом є формування структурованої архітектури аудиту, під час якого аудитор формує або підключається до відповідного шаблону аудиту, який узгоджується з вимогами Міжнародних стандартів аудиту. Структурна організація файлу охоплює розділи планування, оцінки ризиків, тестування контролю, тестування суттєвості, формулювання висновків та узагальнення результатів. CaseWare автоматично генерує програму аудиту відповідно до визначених параметрів, враховуючи галузеву специфіку діяльності клієнта.

Систематична ідентифікація ризиків шахрайства реалізується через процедури опитування та аналізу середовища контролю з подальшим документуванням отриманої інформації у спеціалізованому модулі "Risk Assessment". Аудитор визначає типологію ризику (наприклад, шахрайство у визнанні доходів або завищення вартості активів), здійснює кількісне визначення імовірності виникнення, потенційного впливу та ключових індикаторів, а також формує алгоритм відповідних процедур реагування.

Методологічне планування тестів аудиту відбувається на підставі ідентифікованих ризиків, коли система генерує рекомендації або аудитор самостійно імплементує комплекс аналітичних процедур (горизонтальний та вертикальний аналіз звітності), протоколи тестування операцій (верифікація витрат, доходів, зобов'язань) та тести контролю (оцінка функціонування системи внутрішнього контролю, процедур затвердження, авторизації та верифікації).

Функціональні можливості системи забезпечують побудову графічних моделей та трендів для оперативної ідентифікації статистичних відхилень, виявлення аномальних змін за рахунками чи звітними періодами, а також застосування комплексу фінансових коефіцієнтів (ліквідності, прибутковості, оборотності) для виявлення потенційних викривлень.

Імплементація системи "червоних прапорців" відбувається при виявленні нетипових або підозрілих транзакцій. Аудитор документує їх у модулі Risk Tracker, а

CaseWare автоматично класифікує такі записи як "red flag" (Далі – «червоні прапорці») та формує диференційовану вкладку з підозрілими операціями та методологічними рекомендаціями щодо подальших дій.

Систематизоване документування результатів характеризується тим, що кожен етап аудиторських процедур супроводжується використанням стандартизованих шаблонів документації, протоколюванням аудиторських процедур та можливістю інтеграції сканованих документів і аналітичних приміток до відповідних структурних елементів.

Рисунок 2.1 – Етапи перевірки на корпоративне шахрайство

Джерело: сформовано автором на основі [17, 18, 20, 30]

Завершальним етапом є формування аналітичного звіту та рекомендацій. Після завершення аудиторських процедур формулюється аргументований висновок щодо ідентифікованих ризиків шахрайства, розробляються внутрішні аналітичні

звіти, а за наявності нормативних підстав готується інформація для ДСФМУ або керівництва клієнта.

Комплексне застосування CaseWare забезпечує аудиторам реалізацію системного, документованого та методологічно узгодженого з Міжнародними стандартами аудиту підходу до виявлення проявів корпоративного шахрайства, документування ризиків та індикаторів підозрілої активності, а також проведення структурованого і прозорого аудиторського дослідження.

Під час проведення аудиту формуються відповідні розділи аналітичних документів. Спочатку формується папка, яка містить в собі загальне ознайомлення з клієнтом, тобто папка, в якій оцінюється компанія, в якій планується проведення аудиту. В ній проводяться: Наказ про виконання аудиту, заяви незалежності, також аналіз новин та юридичних кейсів, щоби дізнатися, чи має компанія судові справи та чи буде вона резерв для судових виконань. Також оцінюється аудитором матеріальність, оцінюються ризики. Відповідно, далі оцінюється бюджет, а також аудитор проводить перевірку відкритих залишків минулого періоду.

Далі створюється окремий розділ, в якому перевіряються аудиторські звіти та внутрішня переписка щодо фінального висновку, а також перевірка звітності за попередні та теперішні періоди. Перевірка спрямована на з'ясування того, чи є достовірною інформація у наданих звітах: баланс, звіт про рух грошових коштів, звіт про капітал, примітки до звітності та інші. Все це аудитор має перевірити на відповідність.

Перелік назв процедур у компанії «Кроу Ерфольг Україна»:

- Planning;
- Reporting;
- Other working files;
- Assets;
- Liabilities;
- Equity;
- Profit and Loss;
- Samples.

У процесі аудиторської перевірки суттєву роль відіграє розділ активів, де аудитор здійснює перевірку основних засобів, що передбачає верифікацію фактичної наявності цих основних засобів, їх відповідність даним бухгалтерського обліку та наявність належної документації згідно з первинними документами. Також проводиться перевірка запасів, аналогічно до основних засобів: верифікується їх фактична наявність, відповідність обліковим даним, а також коректність нарахування амортизації відповідно до встановлених облікових політик та її відповідність фактичним даним.

На цьому етапі можливе виявлення недостач або надлишків, що може слугувати індикатором потенційного шахрайства в межах компанії. Особлива увага приділяється аудиту грошових коштів, а саме: верифікації залишків на банківських рахунках, підтвердженням із виписок банку та отриманням підтверджень від банківських установ щодо наявності відповідних рахунків підприємства. На даному етапі існує ризик виявлення шахрайських операцій із фіктивними рахунками, через які можуть відмиватися або привласнюватися кошти. Відтак, важливо здійснити верифікацію руху грошових коштів між рахунками та в системі обліку. На цьому етапі необхідно проаналізувати всі можливі фактори ризику шахрайства з грошовими коштами на підприємстві.

Значущу роль відіграє аналітичний файл щодо запасів, у якому здійснюється підтвердження наявності запасів, результатів модернізації та калькуляція резервів під знецінення активів компанії. У рамках аналітичних процедур аудитор також проводить перевірку дебіторської та кредиторської заборгованості. У цьому аналітичному документі верифікуються акти звірки, проводиться аналіз прострочених заборгованостей та оцінюється коректність розкриття інформації у фінансовій звітності, а також проводиться перевірка можливої фальсифікації міжрахункових операцій та інші аналітичні процедури, які можуть сприяти виявленню фактів привласнення або неправомірного виведення коштів з компанії. На цьому етапі можна ідентифікувати основних контрагентів клієнта та у подальшому здійснити перевірку кожного з них окремо щодо правосуб'єктності та економічної ефективності даного суб'єкта господарювання.

Під час перевірки основних засобів та нематеріальних активів здійснюється верифікація результатів інвентаризації, коректності нарахування зносу на об'єкти капітальних інвестицій та перевірка на знецінення активів. Аудитор верифікує відповідність наявних запасів на рахунках бухгалтерського обліку, правильність нарахування амортизації, а також рух капітальних інвестицій.

У контексті аудиту нарахування заробітної плати, даний аналітичний документ має відображати відповідність нарахувань із наданими деклараціями компанії, зокрема з квартальною декларацією з єдиного соціального внеску. В аналітичному файлі здійснюється порівняння даних декларації з даними бухгалтерського обліку з метою виявлення потенційних порушень у сфері оподаткування. Аналогічна процедура застосовується щодо податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Оскільки декларації подаються щомісячно відповідно до звітних періодів (місяць, квартал), аудитор здійснює перевірку даних аналогічно процедурам з ЄСВ та порівнює їх з даними бухгалтерського обліку.

У рамках аналітичного документа щодо податків аудитор верифікує коректність розрахунку податку на прибуток компанії та перевіряє відповідність даних податкової декларації фінансовій звітності та бухгалтерському обліку. На цьому етапі також здійснюється перевірка відповідності декларації чинному законодавству з метою запобігання можливим порушенням податкового законодавства та виявлення потенційних корупційних ризиків.

Заключним етапом є розрахунок резерву на покриття потенційних витрат, пов'язаних із судовими справами. Оскільки суб'єкти господарювання можуть бути залучені до довготривалих судових процесів, для них важливо формувати відповідні резерви, які забезпечуватимуть покриття можливих збитків від несприятливих судових рішень.

Особливу увагу в процесі аудиту необхідно звернути на перевірку кредитів та довгострокових зобов'язань, верифікуючи їх відповідність укладеним договорам позик, даним бухгалтерського обліку та річній фінансовій звітності компанії. При цьому ретельно відслідковується динаміка погашення кредитів та наявність застав клієнта, що становлять потенційний фінансовий ризик. У межах аналізу орендних

відносин, наступного аналітичного файлу, здійснюється детальний огляд договорів оренди, їх відображення в обліку та дисконтування відповідних зобов'язань.

Наступним аналітичним блоком є перевірка капіталу підприємства – окрема секція, в рамках якої здійснюється звірка кількості часток власників із внутрішніми статутними документами, а також ретельна перевірка всіх наявних протоколів засідань товариства. На цьому етапі верифікується відповідність усіх процесів міжнародним та національним стандартам бухгалтерського обліку та звітності, а також виявляються потенційні дії, що можуть мати ознаки корпоративного шахрайства.

Подальшим етапом перевірки є аналіз доходів компанії, де здійснюється комплексний аналіз усього доходу підприємства від основної діяльності, зокрема аналітика отриманої виручки з метою верифікації дотримання клієнтом вимог міжнародних стандартів фінансової звітності та виявлення потенційного завищення доходу – одного з ключових індикаторів корпоративного шахрайства. Відповідність доходів до понесених витрат, первісної вартості, а також стану заборгованості може слугувати індикатором фальсифікації не лише фінансової звітності, а й загальної системи обліку, що спрямована на легалізацію коштів, отриманих злочинним шляхом. У цьому блоці також здійснюється верифікація операцій та договорів з клієнтами щодо наданих послуг.

Важливим аспектом аудиту є визначення собівартості реалізації, під час якого здійснюється перевірка коректності нарахування витрат та їх взаємозв'язку з запасами, а також аналіз інших показників, що можуть вказувати на завищення або заниження обсягів реалізації. Цей етап є вагомим, оскільки має суттєве значення для виявлення потенційних фінансових маніпуляцій.

У процесі аудиту також здійснюється аналіз операційних витрат та інших доходів або витрат. Окрім аналізу основних операційних доходів та витрат, обов'язковому аналізу підлягають доходи від іншої діяльності, що дозволяє пересвідчитися у відсутності фальсифікації показників щодо доходів та інших фінансових індикаторів. Також здійснюється комплексний аналіз структури витрат підприємства.

Усі зазначені аналітичні процедури мають вагомий вплив на формування аудиторського висновку, при цьому доцільно здійснити індивідуальний аналіз впливу кожної процедури на виявлення потенційних ознак шахрайства. Слід наголосити, що всі аудиторські процедури здійснюються відповідно до вимог міжнародних стандартів аудиту та мають слугувати фундаментом для подальшого розслідування у разі виявлення фактів фінансових зловживань. Важливим аспектом є комплексний аналіз бізнес-процесів компанії-клієнта, оскільки саме на цьому етапі можна діагностувати наявність та потенційний масштаб корпоративного шахрайства на підприємстві.

2.2 Застосування ризик-орієнтованого підходу для протидії корпоративному шахрайству клієнтів

Ризик-орієнтований підхід може використовуватися як у фінансовому моніторингу, так і в аудиті. Аудиторська компанія ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» застосовує ризик-орієнтований підхід як основу своєї методології, оскільки це підвищує ефективність та якість перевірки фінансової звітності. Суть даного підходу полягає у концентрації уваги на ресурсах та ділянках з найвищими ризиками суттєвого викривлення, а також у коригуванні обсягу та глибини аудиторських процедур відповідно до попередньо визначених ризиків компанії.

Відповідно до рекомендацій FATF, ефективна система ризик-орієнтованого нагляду характеризується здатністю наглядового органу визначати, оцінювати та розуміти ризики відмивання коштів і фінансування тероризму, які існують у відповідних секторах та суб'єктів нагляду, а також постійно й ефективно знижувати рівень таких ризиків [5]. Це передбачає реалізацію ефективної системи оцінки ризиків, яка надає можливість визначати, вимірювати, контролювати та здійснювати моніторинг ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму, а також застосування ризик-орієнтованого наглядового підходу, завдяки якому наглядові органи можуть своєчасно втручатися для врегулювання будь-яких значних змін або загострення ризиків.

На етапі планування ризик-орієнтований підхід використовується під час збору попередньої інформації та ознайомлення з бізнесом клієнта, а також при аналізі організаційної структури та системи внутрішнього контролю. Розглядаючи приклад компанії харчової промисловості, ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» визначає організаційну структуру та систему документообігу компанії, направляючи відповідні запити до клієнта. На даному етапі можна сформуванати перші ключові ризики, серед яких виділяють заниження доходів, завищення витрат, а також проблеми із запасами або дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Компанія також ретельно аналізує наявність юридичних спорів, що може свідчити про певні ризики відмивання коштів або шахрайства всередині організації. Важливим аспектом є моніторинг репутації компанії у засобах масової інформації, оскільки це є одним із ключових індикаторів ризику. У випадку, якщо компанія має значну кількість скандальних публікацій, необхідно детальніше досліджувати певні аспекти її діяльності.

На даному етапі визначаються ділянки, де клієнт може здійснювати найбільший ризик викривлення фінансової звітності, а також формується майбутній план оцінки ризиків з подальшою детальною перевіркою відповідних областей.

Наступним етапом є оцінка ризиків суттєвого викривлення, що здійснюється завдяки визначенню внутрішньо притаманного ризику та встановленню ймовірності помилки без урахування засобів контролю. Оцінка ризику контролю визначає, чи може система внутрішнього контролю ефективно запобігати виникненню помилок. Метою даного етапу є встановлення рівня суттєвого викривлення для формування аудиторського висновку. Компанія, детально аналізуючи ризики на етапі планування, може їх ідентифікувати та внести до аналітичного забезпечення, яке в подальшому буде використовуватися для більш детального пошуку цих ризиків.

Під час проведення аудиту попередньо описані процедури дозволяють сконцентруватися на найбільш ризикованих ділянках, зокрема виявити викривлення та неточності у фінансовій звітності, а також інші маніпуляції, притаманні конкретному виду бізнесу. Кожна компанія має стандартний шаблон ризиків, відповідний

до її галузі діяльності, проте необхідно також підбирати індивідуальні ризики відповідно до специфіки структури організації.

Важливим етапом проведення аудиту є збір аудиторських доказів, що регламентується Міжнародним стандартом аудиту 315. Завершальним етапом є фінальна оцінка результатів аудиту. Аналізуючи отримані дані, формується аудиторський висновок, в якому переглядаються виявлені ризики у звітності та всі види потенційного шахрайства. На основі аудиторського висновку можна сформулювати загальне уявлення про компанію, а також ознайомити зацікавлених осіб з усіма ризиками, які було виявлено під час аудиту фінансової звітності.

До основних інструментів ризик-орієнтованого підходу належить аналіз трендів і аномалій під час проведення аналітичних процедур. Виявлені тренди та аномалії можуть вказувати на ділянки з найвищою ймовірністю фінансової фальсифікації, а також на прояви нетипових ризиків. Аудитор має право направляти запити до керівництва компанії з метою з'ясування причин певних дій або змін, і саме отримані відповіді можуть в подальшому формувати підстави для проведення додаткових аудиторських процедур.

В області власного капіталу ризик може полягати у незаконних платежах або обході контролю. Для верифікації цих аспектів аудитор детально перевіряє банківські виписки та наявність грошових коштів на рахунках через підтвердження від банків. Наступним важливим етапом перевірки є аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості, оскільки потенційне накручування обороту через фіктивних контрагентів може призводити до викривлення фінансової звітності та впливати не лише на привабливість компанії серед потенційних інвесторів, а й використовуватися з метою приховування внутрішнього шахрайства та незаконного виведення коштів через компанії-прокладки.

Для проведення такого аналізу аудитор здійснює Excel-аналітику, де детально перевіряє надходження та звірки операцій. Такий підхід дозволяє виявити нетипові операції, що можуть свідчити про маніпуляції з фінансовою звітністю. Окрема

увага приділяється операціям з пов'язаними сторонами, оскільки вони часто використовуються для створення штучних оборотів або переведення активів за заниженими цінами.

Така методологія забезпечує ефективне використання аудиторських ресурсів та підвищує якість аудиторської перевірки, дозволяючи зосередитись на найбільш критичних аспектах діяльності клієнта. Комплексний підхід до оцінки ризиків та їх подальшого тестування сприяє формуванню об'єктивного аудиторського висновку та підвищенню довіри користувачів до фінансової звітності.

Анкети-опитувальники є ключовими інструментами застосування ризик-орієнтованого підходу у процесі аудиту, що забезпечують виявлення та оцінку ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності внаслідок шахрайства відповідно до вимог Міжнародного стандарту аудиту 240 "Відповідальність аудитора щодо шахрайства при аудиті фінансової звітності". Застосування цих інструментів дозволяє аудитору систематично збирати інформацію про зміни в бізнесі та організаційній структурі, наявність судових справ, штрафів і претензій, випадки складання фіктивних документів, а також зміни у системі внутрішнього контролю. Розроблені анкети призначені для опитування працівників різних функціональних підрозділів підприємства, зокрема осіб, відповідальних за складання фінансової звітності, працівників юридичної служби та інформаційно-технологічного підрозділу.

Анкета опитування працівника, відповідального за складання фінансової звітності (Додаток Б), спрямована на виявлення ризиків, пов'язаних з процесом підготовки фінансової звітності та потенційними маніпуляціями з обліковими записами. Ця анкета включає питання щодо фактів викривлення звітності, господарських операцій за звітний період, які впливають на підприємство але не були повідомлені керівництву, операцій з пов'язаними особами, використання оцінок та припущень керівництва, корупційних діянь, фактів обхідних систем контролю та змін в облікових політиках. Дана анкета відповідає вимогам МСА 315 щодо розуміння системи внутрішнього контролю та МСА 240 стосовно виявлення ризикових факторів шахрайства. Збір інформації про зміни в процедурах складання звітності, незвичайні

операції та відсутність належних документів дозволяє виявити потенційні зони ризику суттєвого викривлення фінансової звітності.

Опитування працівника юридичної служби підприємства (Додаток В) забезпечує оцінку правових аспектів діяльності компанії, що можуть свідчити про наявність ризиків шахрайства або маніпулювання звітністю. Ця анкета реалізує вимоги МСА 250 "Розгляд законів та нормативних актів при аудиті фінансової звітності" та МСА 240 щодо необхідності перевірки потенційного приховування судових позовів, які можуть ідентифікувати шахрайські дії або приховування зобов'язань. Інформація про наявність судових справ проти компанії, потенційні податкові чи корупційні розслідування, укладення незвичних або юридично складних контрактів дозволяє аудитору виявити зони підвищеного ризику та розробити відповідні процедури реагування.

Крім зазначених вище анкет, важливим елементом системи опитувальників є анкета загального розуміння економічної діяльності підприємства (Додаток Д), що спрямована на ідентифікацію внутрішніх та зовнішніх факторів, які можуть впливати на ризики шахрайства. Дана анкета відповідає вимогам МСА 315 "Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання та його середовища" щодо необхідності розуміння бізнесу клієнта. Збір інформації про зміни в структурі власності або управлінні, організаційній структурі, сферах діяльності, появі нових ринків або продуктів дозволяє виявити потенційні катализатори шахрайства. Швидке зростання компанії, нестабільність бізнес-середовища або кардинальні зміни у діяльності створюють додатковий тиск на систему фінансової звітності та можуть стати підґрунтям для недостовірного представлення інформації.

Опитування працівника інформаційно-технологічного (Додаток Ж) спрямоване на визначення ризиків, пов'язаних з інформаційними системами підприємства, включаючи доступ до даних облікових систем, зміни у програмному забезпеченні та можливості несанкціонованого втручання в обліковий процес. Анкета містить питання щодо фактів викривлення інформації в системах підприємства та їх цілісності у звітному періоді, недоліків в організації інформаційних систем, що можуть

стати причиною викривлень або втрати даних, змін у звітному періоді та до дати аудиту, слабкостей програмного або апаратного забезпечення, обставин щодо безпеки процедур адміністрування інформаційних технологій, а також інших обставин, що можуть вказувати на викривлення даних інформаційних систем. Ця анкета реалізує вимоги МСА 315 щодо аналізу інформаційно-технологічного середовища як складової системи внутрішнього контролю. Збір інформації про розподіл прав адміністраторів, порушення безпеки, розмежування доступів до облікових даних дозволяє виявити потенційні вразливості системи. Відсутність належного розмежування прав доступу або можливість внесення змін до облікових даних без відповідного підтвердження створює високий ризик маніпулювання звітністю та вимагає розробки додаткових процедур перевірки даних згідно з МСА 330.

Результати анкетування дозволяють аудитору спрямувати подальші аналітичні процедури та тести контролю на найбільш ризикові сфери діяльності, такі як операції з пов'язаними сторонами, нові або незвичні джерела доходу, відсутність документації у юридичній службі чи бухгалтерії. Виявлення змін у принципах обліку, незвичайних транзакцій або розриву відносин із постачальниками може індикувати приховування шахрайства або проблеми з ліквідністю компанії.

Застосування анкет-опитувальників забезпечує дотримання обов'язку аудитора щодо повідомлення про підозри шахрайства відповідно до МСА 240. У разі виявлення підозрілих відповідей аудитор зобов'язаний обговорити їх з керівництвом та вищим управлінням, повідомити уповноважені органи у випадках, передбачених законодавством, а також модифікувати аудиторську думку у звіті або відмовитися від надання висновку.

Таким чином, анкети-опитувальники є комплексним інструментом реалізації ризик-орієнтованого підходу в аудиті, що забезпечує оцінку контрольного середовища, виявлення ознак шахрайства, визначення напрямів подальших аудиторських процедур та дотримання вимог міжнародних стандартів аудиту 240, 315 і 330. Систематичне застосування цих інструментів підвищує якість аудиторських послуг та ефективність виявлення ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності.

2.3 Особливості діагностики корпоративного шахрайства у період воєнного стану

Аналіз діяльності ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» в умовах воєнного стану демонструє значні адаптаційні можливості аудиторської компанії та її здатність до підтримання стабільного функціонування в екстремальних умовах. Дослідження фінансових показників компанії за період 2023-2024 років свідчить про позитивну динаміку розвитку бізнесу навіть в умовах повномасштабного військового конфлікту.

Статистичні дані за 2024 рік засвідчують досягнення компанією загального доходу у розмірі 118 360 тисяч гривень, що становить зростання понад 60% порівняно з попереднім роком. Найбільш суттєве зростання спостерігається у сегменті обов'язкового аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес, де приріст доходів склав 80%, досягнувши показника 42 679 тисяч гривень. Водночас дохід від обов'язкового аудиту інших підприємств зафіксував зростання на 35%, становлячи 22 203 тисячі гривень [30].

Досягнення таких результатів стало можливим завдяки швидкому впровадженню компанією стратегії цифрової трансформації та переходу на дистанційний формат роботи з перших днів військових дій. Ключовими елементами адаптаційної стратегії стали імплементація хмарних технологій та використання платформи Google Teams з корпоративними доменами для забезпечення безперервності бізнес-процесів. Дана технологічна інфраструктура забезпечує проведення внутрішніх нарад, координаційних зустрічей та взаємодії з клієнтами в умовах територіальної розпорошеності персоналу.

Впровадження дистанційної моделі роботи виявилось стратегічно обґрунтованим рішенням, оскільки забезпечило можливість здійснення професійної діяльності працівниками компанії незалежно від їх географічного розташування, водночас зберігаючи стандарти якості надання аудиторських послуг та безперервність аудиторських процедур. Така організаційна гнучкість дозволила компанії не лише

підтримати операційну діяльність, але й досягти значного зростання фінансових показників в умовах загальноекономічної нестабільності.

В контексті аналізу ризиків воєнного періоду слід відзначити зростання актуальності питань корпоративного шахрайства та необхідності посилення контрольних механізмів. Дослідження практики функціонування підприємств в умовах військового конфлікту свідчить про трансформацію структури корпоративних ризиків та появу нових форм правопорушень. Найбільш поширені правопорушення в умовах воєнного стану описані на рис. 2.3.

Рисунок 2.2 – Основні види корпоративного шахрайства у умовах воєнного стану.

Джерело: сформовано автором на основі: [13, 15]

Серед найбільш поширених видів корпоративного шахрайства в воєнний період виділяються незаконне привласнення активів, корупційні практики та викривлення фінансової звітності.

Незаконне привласнення активів набуває специфічних форм в умовах воєнного стану, включаючи привласнення гуманітарної допомоги та благодійних вне-

сків на потреби збройних сил, укладання збиткових правочинів керівництвом в особистих інтересах, а також здійснення незаконних виплат топ-менеджменту або використання корпоративних ресурсів для задоволення особистих потреб співробітників. Окремою категорією правопорушень є фіктивне працевлаштування з метою незаконного отримання заробітної плати.

Корупційні практики в воєнний період характеризуються отриманням неправомірної вигоди за надання переваг у тендерних процедурах, встановлення невідгідних для організації умов договірних відносин, а також передачу конфіденційної інформації щодо закупівельних процесів. Викривлення фінансової звітності як найбільш деструктивний вид правопорушень часто виникає в умовах конфліктів між акціонерами або між виконавчим керівництвом і власниками, а також при спробах фальсифікації витрат з метою приховування прибутків та ухилення від виплати дивідендів.

У відповідь на зростання ризиків корпоративного шахрайства ТОВ «Кроу Ер-фольг Україна» розробило комплексний підхід до проведення розслідувань економічних правопорушень, що включає методологію збирання документальних доказів протиправної поведінки та проведення поглибленого аудиту для виявлення порушень і запобігання їх повторенню. Наявність відповідного досвіду та спеціалізованих методологічних підходів дозволяє компанії ефективно реагувати на виклики воєнного періоду та забезпечувати клієнтам необхідний рівень захисту від корпоративних ризиків.

Воєнний стан в Україні створив суттєві структурні обмеження для проведення аудиторських процедур, особливо в частині верифікації матеріальних активів та підтвердження фінансових зобов'язань. Найбільш критичною проблемою є неможливість фізичного доступу до активів підприємств, що здійснюють діяльність або зберігають майно на тимчасово окупованих територіях, що кардинально змінює методологію аудиторських перевірок.

Відсутність можливості проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей, основних засобів та верифікації їх фізичного стану на окупованих територіях створює значні ризики для достовірності фінансової звітності. Ця ситуація

формує потенціал для різноманітних маніпуляцій, включаючи штучне заниження або завищення витрат через некоректне списання або умовне зберігання запасів, недостовірне відображення втрат від знищення активів без належного документального підтвердження, а також створення фіктивних втрат з метою податкової оптимізації.

Паралельно виникають складнощі з верифікацією дебіторської заборгованості, особливо стосовно контрагентів, що перебувають на тимчасово окупованих територіях або припинили господарську діяльність. Неможливість отримання прямих підтверджень від таких контрагентів ускладнює процес верифікації достовірності заборгованості та створює ризики визнання фіктивних боргів або неправомірного списання реальної дебіторської заборгованості під приводом втрати зв'язку з боржником. Додатково зростають ризики маніпуляцій з відстрочкою або списанням заборгованості для штучного коригування показників прибутковості.

У відповідь на ці виклики аудиторські компанії розробили альтернативні методологічні підходи, що включають вимогу документального підтвердження втрат або знищення активів через фотографії, відеоматеріали, акти Міністерства з питань надзвичайних ситуацій, офіційні листи від військових адміністрацій. Оцінка реалістичності відображених втрат та залишків здійснюється на основі методики професійного судження з використанням порівняльного аналізу з галузевими показниками та статистичними даними.

Для підтвердження дебіторської заборгованості застосовуються альтернативні методи верифікації, включаючи аналіз руху грошових коштів, отримання третинних підтверджень від інших партнерів та використання незалежних джерел інформації. У випадках неможливості отримання об'єктивних доказів аудитори фіксують відповідні обмеження в обсязі аудиторської перевірки, що забезпечує прозорість щодо можливих недоліків в аудиторських процедурах.

Адаптація аудиторської методології до умов воєнного стану вимагає підвищеної обережності, незалежності та обґрунтованості професійних висновків, водно-

час роль незалежного аудиту як гаранта прозорості та надійності фінансової інформації набуває особливого значення в контексті підтримання довіри з боку державних органів, інвесторів та міжнародних партнерів.

Методологія виявлення корпоративних порушень аудитором в умовах воєнного стану базується на комплексному аналізі фінансово-економічної діяльності підприємств з урахуванням специфічних ризиків воєнного періоду. На момент початку повномасштабного вторгнення державні інституції зменшили податкове навантаження на підприємства, проте з кожним роком тиск наростає, динаміку змін в податковому законодавстві можна спостерігати в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка податкових змін за час збройної агресії РФ

Період	Основні введення	Характеристика
1	2	3
2022	<ul style="list-style-type: none"> - Зменшення податкового навантаження через початок повномасштабного вторгнення - Введення 0% для фізичних осіб підприємців 1-3 груп - Відстрочка подачі звітності, обов'язкового аудиту та звільнення від податкових зобов'язань 	Лібералізація для підтримки бізнесу в умовах критичного стану
2023	<ul style="list-style-type: none"> - Адаптація податкової системи та повернення до повоєнних умов - Відновлення незалежних перевірок - Посилення контролю за суб'єктами підприємницької діяльності органами Податкової та Митної служб 	Часткове згорання пільг для бізнесу а посилення контролю за його діяльністю
2024	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення податкових ставок для бізнесу та введення нових обов'язків - Підвищення ставки військового збору - Введення нових ставок для банківських установ 	Введення жорсткіших умов та посилення моніторингу за діяльністю бізнесу

Джерело: формовано автором на основі: [16]

За даними, наведеними в табл. 2.1, зростання податкового тиску в умовах військового конфлікту може призводити до підвищення рівня тінізації бізнесу, що вимагає від аудиторів застосування спеціалізованих методик контролю. Особливо вразливим сегментом є малі фізичні особи-підприємці (Далі – ФОП), які найбільше

постраждали через запровадження фіксованого військового збору, що створює додаткові стимули для застосування схем ухилення від оподаткування.

Аудиторські процедури виявлення заниження доходів передбачають аналіз касових розривів та необлікованих операцій, особливо тих, що здійснюються у готівковій формі. Особлива увага приділяється перевірці використання реєстраторів розрахункових операцій, а також аналізу схем виведення частини виручки через ФОПів. Методологія аудиту включає співставлення декларованих доходів з фактичними показниками діяльності, аналіз банківських операцій та перевірку відповідності документообігу реальним господарським операціям.

Виявлення оптимізаційних схем через використання статусу ФОП вимагає від аудиторів аналізу трудових відносин та встановлення фактів псевдозайнятості через ФОПи другої або третьої групи замість оформлення трудових контрактів. Додатково проводиться дослідження структури бізнесу на предмет його штучного дроблення на кілька ФОПів з метою уникнення військового збору або зниження податкового навантаження. Аудиторські процедури включають перевірку економічної обґрунтованості таких структурних рішень та їх відповідності реальній господарській діяльності.

Особливої уваги в умовах воєнного стану потребує аудит правильності нарахування та сплати військового збору, включаючи виявлення випадків виплат у натуральній формі або поза межами офіційної заробітної плати через бонуси, премії або бартерні операції з метою заниження податкової бази. Аудиторські процедури передбачають аналіз класифікації доходів та їх включення до об'єкта оподаткування військовим збором, а також перевірку повноти відображення всіх форм винагороди працівників у звітності.

Методи виявлення завищення витрат включають аналіз економічної обґрунтованості понесених витрат, перевірку реальності наданих послуг та виконаних робіт, а також дослідження операцій з транзитними компаніями або ФОПами без фактичної господарської активності. Особлива увага приділяється виявленню конвертаційних центрів, через які здійснюється переведення доходів у готівкову форму

через фіктивних постачальників з метою мінімізації податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску та військового збору.

Інтеграція аудиторських процедур з системами державного контролю включає аналіз даних Єдиного реєстру податкових накладних, інформації від банківських установ та результатів ризик-орієнтованого підходу. Сегментація платників за ступенем ризику та результати камерального контролю служать додатковими джерелами інформації для планування аудиторських процедур та визначення областей підвищеного ризику. Використання аналітичних даних з державних систем реєстрації розрахункових операцій та державних інституцій регулювання ринку дозволяє аудиторам формувати комплексне уявлення про фінансово-господарську діяльність підприємства та ефективно виявляти потенційні порушення.

Аналіз функціонування аудиторської діяльності в умовах воєнного стану в Україні демонструє кардинальну трансформацію галузі та необхідність адаптації до нових операційних реалій. Досвід ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» свідчить, що успішна адаптація до воєнних умов можлива через швидке впровадження цифрових технологій та гнучких форм організації роботи, що дозволило не лише зберегти операційну ефективність, але й досягти значного зростання фінансових показників.

Водночас воєнний період характеризується суттєвим ускладненням структури корпоративних ризиків та появою нових форм шахрайства, що вимагає від аудиторів розвитку спеціалізованих методик виявлення порушень. Зростання податкового тиску призводить до підвищення рівня тінізації бізнесу та появи складних схем ухилення від оподаткування, включаючи маніпуляції з військовим збором, створення фіктивних ФОП-структур та формування податкових коконів великими компаніями.

2.4 Виявлення недоліків та вдосконалення наявних інструментів з протидії корпоративному шахрайству

Незважаючи на стрімкий розвиток цифрових технологій, значна кількість компаній у фінансовому секторі досі перебуває на етапі недостатньої цифровізації

внутрішніх процесів. Зокрема, відсутність автоматизованих систем аналізу та сучасного програмного забезпечення знижує ефективність протидії фінансовому шахрайству. Аналітичні процедури, які могли б бути значно прискорені за допомогою цифрових рішень, часто залишаються в ручному режимі. Наприклад, перевірка первинної документації — трудомісткий і малоефективний процес, що вимагає участі кількох співробітників і значного часу. Це збільшує витрати ресурсів та затримує виявлення підозрілих операцій, дозволяючи шахраям завершувати незаконні дії до моменту реагування служби контролю.

Крім того, аналітичні процедури часто мають високий ступінь суб'єктивності. Залежність від людського чинника зумовлює ризик помилок, упереджених оцінок або ігнорування окремих індикаторів. У випадках, коли рішення ґрунтується на досвіді чи інтуїції аналітика, ймовірність пропуску складно замаскованих шахрайських схем зростає.

Ситуацію ускладнює постійна еволюція шахрайських методів. Зловмисники швидко адаптуються до нових систем виявлення, використовують сучасні технології та законодавчі прогалини. Тому традиційні аналітичні процедури втрачають свою ефективність, а багато компаній продовжують застосовувати застарілі підходи, які не забезпечують належного рівня захисту. Всі обрані недоліки сформовано на рис. 2.3.

Крім того, важливо зазначити, що аналітичні процедури нерідко мають високий ступінь суб'єктивності. Людський фактор, як ключовий елемент прийняття рішень у рамках таких процедур, зумовлює велику ймовірність помилок, упереджених оцінок або навіть навмисного ігнорування окремих індикаторів ризику. У ситуаціях, коли прийняття рішень залежить від досвіду чи інтуїції окремого аналітика, зростає ризик пропуску шахрайських схем, які замасковані під звичайні господарські операції.

Рисунок 2.3 – Основні недоліки аналітичних процедур у діагностиці корпоративного шахрайства

Джерело: сформовано автором на основі практичної інформації Crowe Erfolg Ukraine

Додатковим ускладненням є те, що схеми відмивання грошей та інші форми фінансового шахрайства постійно змінюються. Зловмисники адаптуються до методик виявлення, активно використовують нові технології та юридичні прогалини. В результаті багато традиційних аналітичних процедур втрачають актуальність і не встигають адаптуватися до нових викликів. Це створює ситуацію, коли компанії продовжують застосовувати застарілі підходи, які вже не забезпечують належного рівня безпеки.

Ще одним критичним недоліком є відсутність належного зовнішнього контролю та регуляції методів, які використовуються компаніями для діагностики шахрайства. Відсутність єдиного стандарту або належного нагляду з боку регуляторів сприяє фрагментарності підходів та неоднорідності в рівні захисту від фінансових зловживань. Багато організацій самостійно визначають, які аналітичні процедури застосовувати, що створює ризик недотримання кращих практик або використання неефективних механізмів. Зовнішній аудит у таких випадках часто носить формальний характер і не охоплює глибинного аналізу ефективності застосовуваних процедур.

Таким чином, можна зробити висновок, що недостатня діджиталізація, брак інноваційних технологій, залежність від людського фактору, стрімка еволюція шахрайських схем та відсутність ефективного зовнішнього регуляторного контролю є комплексними проблемами, які значно знижують ефективність аналітичних процедур у боротьбі з фінансовими злочинами. Для підвищення ефективності боротьби з шахрайством необхідне не лише оновлення програмного забезпечення, а й формування нових підходів до побудови аналітичних систем, із урахуванням ризик-орієнтованого мислення, машинного навчання, стандартизації процедур та посилення зовнішнього контролю.

Сучасна практика виявлення корпоративного шахрайства в аудиторських компаніях характеризується необхідністю постійного вдосконалення методологічних підходів у відповідь на динамічний розвиток фінансових махінацій. Досвід ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» демонструє ефективність комплексного підходу, що базується на поєднанні вимог національного законодавства, Міжнародних стандартів аудиту та сучасних технологічних рішень, зокрема програмного забезпечення CaseWare.

Аналіз існуючих методологічних підходів свідчить про те, що традиційні процедури первинного фінансового моніторингу включають верифікацію клієнта через відкриті джерела інформації, використання спеціалізованих платформ типу YouControl та направлення запитів до банківських установ. Паралельно здійснюється оцінювання ризиків легалізації доходів за ризик-орієнтованим підходом. Однак розвиток технологій штучного інтелекту створює передумови для істотного підвищення ефективності цих процедур через впровадження автоматизованих аналітичних систем.

Інтеграція технологій машинного навчання у процеси первинного моніторингу дозволяє реалізувати автоматичне сканування клієнтів на предмет виявлення зв'язків з ризиковими суб'єктами, забезпечити моніторинг змін у профілі клієнта в режимі реального часу та здійснювати побудову комплексного профілю ризику з використанням алгоритмів AML Risk Profiling. Такий підхід значно розширює аналітичні можливості порівняно з традиційними методами ручної перевірки.

Що стосується аудиторських процедур, то їх реалізація відповідно до вимог Міжнародних стандартів аудиту 240, 315 та 520 передбачає проведення процедур виявлення аномалій, тестування на вибірковій основі та анкетування персоналу з одночасним аналізом системи внутрішнього контролю та підозрілих операцій. Проте сучасні технологічні можливості створюють передумови для переходу від вибіркового до суцільного тестування транзакцій.

Концепція повномасштабного тестування передбачає автоматизований імпорт усіх транзакцій у спеціалізоване програмне забезпечення з подальшим застосуванням аналітичних скриптів для виявлення нетипових сум, частоти операцій та шаблонів обходу контролю. Додатковим напрямом розвитку є впровадження концепції поведінкового аудиту, що включає оцінку поведінки ключових представників управлінського персоналу, аналіз змін у корпоративній культурі та виявлення сигналів тиску або мотивації до шахрайських дій.

Використання програмного забезпечення CaseWare у практиці аудиторських компаній дозволяє формувати структуру аудиту, автоматично створювати індикатори підвищеного ризику на основі аналітичних показників та формувати ризик-профіль компанії. Розширення функціональних можливостей цієї системи може бути досягнуто через інтеграцію з ERP-системами клієнтів, такими як 1C, SAP або Oracle, що забезпечить отримання більш повних даних у режимі реального часу.

Перспективним напрямом є також використання інструментів текстової аналітики для сканування договорів, електронного листування та службових документів з метою виявлення мовних патернів, що можуть свідчити про ризики шахрайських дій. Такий підхід дозволяє аналізувати не лише кількісні, але й якісні показники діяльності організації.

Традиційні процедури документування та звітування включають складання відповідних розділів аудиту, документування висновків аудиторської групи та повідомлення до ДСФМУ у випадку виникнення підозр. Вдосконалення цих процедур може бути досягнуто через формування єдиного цифрового досьє ризику по клієнту, що зберігатиме історію перевірок, рівні ризику та типи виявлених аномалій,

надаватиме доступ партнерам до агрегованої оцінки шахрайських загроз та генеруватиме автоматичні рекомендації щодо типових ризиків у відповідній галузі.

Кульмінаційним елементом удосконаленої системи має стати створення внутрішньої системи раннього попередження, що базуватиметься на накопичених даних про типові шахрайські схеми, зовнішніх базах даних фінансових санкцій та судових справ, а також результатах попередніх аудитів та скаргах клієнтів. Така система дозволить виявляти тенденції до шахрайських дій на превентивній основі, ще до початку безпосередньої перевірки постійної еволюції фінансових махінацій.

Синтез існуючих методологічних підходів з запропонованими удосконаленнями створює передумови для формування комплексної системи протидії корпоративному шахрайству. У сфері первинного моніторингу поєднання традиційного аналізу клієнтів через YouControl та банківські запити з ШІ-профілюванням та автоматичним моніторингом забезпечує якісно новий рівень аналітичних можливостей. Аудиторські процедури, що базуються на вимогах МСА та включають анкетування, аналіз фінансової звітності та вибіркоче тестування, можуть бути значно посилені через впровадження повного тестування транзакцій та поведінкового аудиту.

Рисунок 2.4 – Рекомендації щодо покращення наявної системи виявлення корпоративного шахрайства

Джерело: сформовано автором на основі інформації [21, 28, 31, 32]

Процеси документування та звітування еволюціонують від простого формування звітів та повідомлень до регулятора у напрямі створення комплексних цифрових досьє ризику з автоматизованими рекомендаціями. Нарешті, запровадження системи раннього попередження створює принципово новий превентивний елемент у загальній архітектурі протидії шахрайству. Підсумувавши усі основні методи, їх графічно зображено на рис. 2.4.

У цьому контексті практика ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» заслуговує на особливу увагу як зразкова модель організації системи виявлення корпоративного шахрайства. Її підхід базується на поєднанні вимог національного законодавства, Міжнародних стандартів аудиту (зокрема МСА 240, 315, 520), а також сучасних технологічних рішень, таких як програмне забезпечення CaseWare. Цей досвід може і має бути застосований іншими компаніями у сфері фінансового моніторингу як орієнтир для розробки власних ефективних систем боротьби з шахрайством.

Зокрема, впровадження інструментів машинного навчання дозволяє значно підвищити якість первинного моніторингу: автоматично сканувати клієнтів на наявність ризикових зв'язків, оновлювати профілі в режимі реального часу, формувати повноцінний ризик-профіль за допомогою алгоритмів AML Risk Profiling. Інтеграція з ERP-системами, такими як 1C, SAP або Oracle, підвищує рівень автоматизації аналізу фінансової інформації.

Додатково, реалізація повномасштабного тестування транзакцій, поведінкового аудиту та текстової аналітики (наприклад, аналізу мовних патернів в електронному листуванні або договорах) суттєво розширює спектр інструментів аудиту та мінімізує вплив людського чинника.

Хоча система компанії не позбавлена окремих недоліків, зокрема, обмежень щодо інтеграції з усіма типами клієнтських систем або потреби у високій кваліфікації персоналу для роботи з автоматизованими інструментами, ці аспекти не є критичними і можуть бути усунуті шляхом додаткового навчання персоналу та вдосконалення інфраструктури.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження встановлено, що методологія виявлення корпоративного шахрайства у клієнтів ТОВ «Кроу Ерфольг Україна» є зразковою у своїй галузі та може бути рекомендована до впровадження іншими аудиторськими компаніями. Система поєднує ризик-орієнтований підхід, аналітичні процедури відповідно до вимог Міжнародних стандартів аудиту (зокрема МСА 240, 315, 520) і положень українського законодавства у сфері фінансового моніторингу.

Незважаючи на незначні недоліки, методика відповідає нормативним вимогам та має значний потенціал для подальшого вдосконалення.

Застосування інструментів автоматизованого аналізу (CaseWare та YouControl), а також анкет і внутрішніх процедур верифікації, забезпечує високий рівень ідентифікації підозрілих операцій на всіх етапах аудиту. Практичний досвід компанії свідчить про її здатність ефективно адаптувати антикорупційні та антикризові механізми до складних умов воєнного часу, що є важливим фактором забезпечення прозорості бізнес-середовища. Таким чином, поставлена мета дослідження — вивчити сутність корпоративного шахрайства та запропонувати напрями вдосконалення методів його виявлення — досягнута, а результати мають як науково-теоретичне, так і прикладне значення для аудиторської практики в Україні. Початковий етап виявлення шахрайства у клієнтів характеризується застосуванням ризик-орієнтованого підходу через процедуру первинного фінансового моніторингу. Верифікація клієнтів здійснюється через запити до банківських установ, аналіз відкритих джерел та використання систем автоматизованого контролю, зокрема YouControl. За результатами позитивної перевірки клієнт передається аудиторській команді для подальшого поглибленого аналізу можливих проявів шахрайських дій.

Технологічна складова виявлення корпоративного шахрайства у клієнтів базується на використанні аналітичного програмного забезпечення CaseWare, що інтегрує функціональні можливості штучного інтелекту для аналізу масштабних інформаційних масивів клієнтської фінансової інформації. Алгоритмічна архітектура

програми забезпечує визначення середньостатистичних показників діяльності клієнтів та ідентифікацію значущих відхилень, що може свідчити про потенційні шахрайські дії в їх фінансово-господарській діяльності.

Процедури виявлення шахрайства включають систематичний аналіз усіх основних аспектів діяльності клієнтів: верифікацію активів підприємства через перевірку основних засобів, запасів та грошових коштів на предмет виявлення недостач або надлишків як індикаторів потенційного шахрайства. Особлива увага приділяється аудиту грошових коштів клієнтів, включаючи верифікацію залишків на банківських рахунках та виявлення можливих шахрайських операцій через фіктивні рахунки. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості клієнтів спрямований на виявлення фальсифікації міжрахункових операцій та ідентифікацію основних контрагентів з подальшою перевіркою їх правосуб'єктності.

Специфіка виявлення корпоративного шахрайства в умовах воєнного стану характеризується трансформацією структури потенційних правопорушень у клієнтів компанії. Найбільш поширеними формами шахрайства стали незаконне привласнення активів клієнтів, включаючи специфічні випадки привласнення гуманітарної допомоги та благодійних внесків, корупційні практики в тендерних процедурах клієнтів та викривлення їх фінансової звітності. Компанія розробила спеціалізовані методики збирання документальних доказів протиправної поведінки клієнтів та проведення поглибленого аудиту для виявлення порушень у їх діяльності.

Методологічні виклики воєнного періоду суттєво ускладнили процес виявлення шахрайства у клієнтів через неможливість фізичного доступу до активів підприємств-клієнтів на тимчасово окупованих територіях. Це створює потенціал для різноманітних маніпуляцій з боку клієнтів, включаючи штучне заниження або завищення витрат, недостовірне відображення втрат від знищення активів та створення фіктивних втрат з метою податкової оптимізації. У відповідь компанія впровадила альтернативні методи верифікації інформації клієнтів через фото- та відеоматеріали, офіційні документи від військових адміністрацій та незалежні джерела підтвердження.

Системи моніторингу та реагування на виявлені порушення у клієнтів включають ведення структурованого Реєстру фінансових операцій, що підлягають моніторингу, використання стандартизованої Форми № 4-ФМ для інформування ДСФМУ у випадках виявлення підозрілих операцій клієнтів та впровадження системи "червоних прапорців" для ідентифікації ознак корпоративного шахрайства. У випадку ідентифікації аномальних або підозрілих показників у діяльності клієнтів інформація передається партнеру проекту для прийняття рішення щодо подальших дій, включаючи повідомлення відповідних державних органів.

Практична ефективність методології виявлення корпоративного шахрайства у клієнтів підтверджується фінансовими результатами компанії, зокрема зростанням доходів від обов'язкового аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес, на 80% у 2024 році. Це свідчить про підвищення довіри клієнтів до якості аудиторських послуг та ефективності систем виявлення потенційних порушень, що має критичне значення для підтримання стабільності фінансової системи України в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гузьо М. І. Сутність та види шахрайства на підприємствах. Editorial Board. 2020. С. 61.
2. Директива (ЄС) 2017/1371 Європейського парламенту та Ради від 5 липня 2017 року про боротьбу з шахрайством, що шкодить фінансовим інтересам Союзу, за допомогою кримінального права. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1371> (дата звернення: 25.05.2025).
3. Єфремов С. Теорія боротьби з корпоративним шахрайством. Ч. 1. URL: <https://kreston.ua/sviatoslav-yefremov-teoriia-borotby-z-korporatyvnyum-shakhraystvom-chastyna-1/> (дата звернення: 25.05.2025).
4. Заверуха Д. В. Сучасні бізнес-загрози: корпоративне шахрайство // Матеріали конференції. Організаційний комітет. 2023. С. 60.
5. Керівництво FATF із застосування ризик-орієнтованого нагляду. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Керівництво_FATF_із_застосування_ризик-орієнтованого_нагляду.pdf (дата звернення: 25.05.2025).
6. Кізима Т., Хамига Ю. Фінансове шахрайство: теоретична концептуалізація та економічне підґрунтя. Світ фінансів. 2019. № 2. С. 109–123.
7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: ратифікована Законом України від 18.10.2006 р. № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 24.05.2025).
8. Міжнародний стандарт аудиту 240 "Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства при аудиті фінансової звітності". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0009200-10#Text> (дата звернення: 24.05.2025).
9. Міжнародний стандарт аудиту 250 "Розгляд законів та нормативних актів при аудиті фінансової звітності". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0009200-10#Text> (дата звернення: 24.05.2025).

10. Міжнародний стандарт аудиту 315 "Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення шляхом розуміння суб'єкта господарювання та його середовища". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010200-10#Text> (дата звернення: 24.05.2025).
11. Міжнародний стандарт аудиту 330 "Реагування аудитора на оцінені ризики". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010200-10#Text> (дата звернення: 24.05.2025).
12. Міжнародний стандарт аудиту 520 "Аналітичні процедури". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010200-10#Text> (дата звернення: 24.05.2025).
13. Найпоширеніші види шахрайства під час війни – Нацбанк. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210456_nayposhirensh-vidi-shakhraystva-pd-chas-vyni--natsbank (дата звернення: 25.05.2025).
14. Паляньська Б., Минюк О. Корпоративне шахрайство: причини виникнення та напрями боротьби. Перспективи міжнародно-правової співпраці з податкових питань в Україні / Афонін ТВ (ред.). 2023. С. 193.
15. Парфіло І. Розслідування корпоративного шахрайства під час війни. Юридична практика. URL: <https://pravo.ua/rozsliduvannia-korporatyvnoho-shakhraistva-pid-chas-viiny/> (дата звернення: 25.05.2025).
16. Підвищення податків в Україні: ключові положення Закону та ризики. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/231164_pdvishchennya-podatkv-v-ukran-klyuchov-polozhennya-zakonu-ta-riziki (дата звернення: 25.05.2025).
17. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 24.05.2025).
18. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 24.05.2025).
19. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 24.05.2025).

20. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 12.01.2024).

21. Рудик Я., Головчак Г., Балла І. Роль аудитора у запобіганні фінансовим шахрайствам та конфліктам інтересів // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 59.

22. Скакун Т. О. Економічні злочини: сутнісні ознаки та криміналістичний аналіз їх вчинення // Ефективна економіка. 2018. № 3.

23. Сосновська О. О., Казак О. О. Актуальні загрози кадровій безпеці сучасних підприємств. Проблеми економіки. 2018. № 3(37). С. 144–150.

24. Стецюк О., Чубай В. Шахрайство на підприємствах: види, критерії ідентифікації та причини виникнення // Економіка та суспільство. 2023. Вип. 47.

25. Фінансовий моніторинг: навч. посіб. / [М. І. Бондар, Т. І. Єфименко, Л. Г. Ловінська та ін.] ; за заг. ред. Л. Г. Ловінської ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2025. 520 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1yXZxcnYVV8vHkssYQHgrOfh6mDACRggc/view?usp=sharing> (дата звернення: 25.05.2025).

26. Харламова О. В., Бондалетова Л. А. Корпоративне шахрайство: аналіз підходів до визначення // Економіка і регіон. 2013. № 4(43). С. 103–108.

27. Шаповалов М. О., Амеліна А. С. Фінансове шахрайство. Організаційний комітет. 2023. С. 218.

28. Шевцов І. Корпоративне шахрайство в українських компаніях. Довідник економіста. 2019. Вип. 6. 68 с.

29. Шикун В., Булик Д. Фінансове шахрайство на підприємствах та методи його запобігання. Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University. 2023. Т. 1, № 33. С. 70–79.

30. Crowe Erfolg Ukraine. Звіт про прозорість за 2024 рік. URL: <https://www.crowe.com/ua/croweaa/uk-ua/about-us/transparency-report> (дата звернення: 25.05.2025).

31. Kapo A., Turulja L., Vidačak Z. Innovative approaches in forensic accounting: The role of data analytics // Journal of Forensic Accounting Profession. – 2024.– Vol. 4(1). – P. 1–14.

32. Innan N., Sawaika A., Dhor A., Dutta S., Thota S., Gokal H. та ін. Financial fraud detection using quantum graph neural networks // Quantum Machine Intelligence. – 2024. – Vol. 6(1). – P. 7.

33. ISO 37301:2021 Compliance management systems — Requirements with guidance for use. URL: <https://www.iso.org/standard/75080.html> (дата звернення: 24.05.2025).

34. James Chen. What Is Corporate Fraud? Definition, Types, and Example. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/corporate-fraud.asp> (дата звернення: 25.05.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Шаблон листу-запиту до банківських установ від імені ТОВ «Кроу Ерфольг Україна»

Логотип Компанії

Аудит клієнти відповідно до вимог Міжнародних Стандартів Аудиту за рік, що закінчився, та станом на 31 грудня 2023 року. Підтвердження фінансового стану.

Назва банку

На даний момент аудиторська компанія ТОВ «КРОУ ЕРФОЛЬГ УКРАЇНА» проводить аудит фінансової звітності нашої компанії станом на 31 грудня 2023 року. Аудит проводиться у відповідності до Міжнародних Стандартів Аудиту, що потребує від Вашого Банку підтвердження нашого фінансового стану. Ми будемо дуже вдячні, якщо Ваш Банк надасть нашим аудиторам, компанії ТОВ «КРОУ ЕРФОЛЬГ УКРАЇНА», інформацію, яка запитується у Додатку.

Просимо Вас заповнити і завірити підписом та печаткою лист, що додається, і відіслати скан-копію на електронну адресу, а оригінал - поштою за адресою:

Україна, 01133, м. Київ,
вул. А.Первомайського, 7,
ТОВ «КРОУ ЕРФОЛЬГ УКРАЇНА»
для Грибеника Максима

Для кожного пункту, будь ласка, зазначте всі фактори, які можуть обмежити повноту Вашої відповіді. Якщо, по окремим пунктам дані відсутні, будь-ласка, зазначайте «дані відсутні». Заповнений Додаток необхідно підписати та завірити печаткою Банку.

Безперечно, усі відповіді носять конфіденційний характер.

У випадку, якщо у Вас виникнуть питання, будь ласка, звертайтеся до аудитора

У зв'язку з обмеженими строками проведення аудиту просимо надати відповідь якнайшвидше.

Дякуємо за співпрацю.

З повагою,

Генеральний \Фінансовий директор

Прізвище та ініціали

Головний бухгалтер

Прізвище та ініціали

Додаток Б

Анкета-опитувальник для осіб, що складають фінансову звітність

Підприємство _____
Звітний період _____
Концептуальна основа _____

Опитування працівника(ів) бухгалтерської служби, відповідального(их) за складання фінансової звітності

Міжнародні стандарти аудиту вимагають від аудитора¹ зробити в ході виконання аудиту запити працівникам у межах підприємства, щоб визначити, чи відомі їм будь-які фактично вчинені або підозрювані випадки шахрайства² або такі випадки, що розслідуються (чи були розслідувані), які впливають на підприємство. У зв'язку з цим просимо надати відповідь на наступні запитання:

№	Питання	Відповідь респондента(ів)	Коментар (опис події чи обставин)
1.	Чи відомі Вам факти, обставини чи події, які вказують на те, що фінансова звітність містить викривлення		
2.	Чи відомі Вам господарські операції або події звітного періоду, які впливають на підприємство, але не були зареєстровані, або зареєстровані не повністю, або несвоєчасно, або неправильно щодо суми, звітного періоду, класифікації або облікової політики підприємства		
3.	Чи відомо Вам про сумнівні залишки (сальдо) чи операції на рахунках бухгалтерського обліку		
4.	Чи відомо Вам про господарські операції проведені підприємством з порушенням законодавства або внутрішнього порядку (статутних документів) підприємства		
5.	Чи відомо вам про коригування в обліку і звітності, які мають значний вплив на фінансові результати і зроблені поспіхом, без належного обґрунтування, з помилками		
6.	Чи відомі Вам факти або можливість доступу працівників до облікових систем і записів, несумісного з правами доступу, встановленими для виконання їх обов'язків		
7.	Чи відомо Вам про факти виконання облікових записів без належних документів або на підставі сумнівних документів (створених неналежними особами, з необумовленими виправленнями або з іншими недоліками)		
8.	Чи відомо вам про зміни в облікових політиках або в підходах до виконання суттєвих облікових оцінок порівняно з попереднім роком		

¹ Пункт 18 МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності»

² Шахрайство (*fraud*) – навмисна дія однієї особи або кількох осіб, які належать до управлінського персоналу, тих, кого наділено найвищими повноваженнями, працівників або третіх сторін із застосуванням оманливого отримання неправомірної або незаконної вигоди

Додаток Б

9.	Чи відомо вам про відображення в обліку та звітності неіснуючих або неконтрольованих підприємством активів, неповного або неточного визнання зобов'язань підприємства		
10.	Чи відомо вам про записи, зроблені в системі бухгалтерського обліку на вимогу управлінського персоналу всупереч встановленій системі обліку		
11.	Чи відомі Вам інші обставини, що можуть вказувати на те, що фінансова звітність може бути викривлена через неналежні дії або бездіяльність працівників чи управлінського персоналу підприємства		

Посада

Прізвище І.Б.

Підпис

Додаток В

Анкета-опитувальник для осіб, що є працівниками юридичною служби

Підприємство _____
Звітний період _____
Концептуальна основа _____

Опитування працівника(ів) юридичної служби підприємства

Міжнародні стандарти аудиту вимагають від аудитора¹ зробити в ході виконання аудиту запити працівникам у межах підприємства, щоб визначити, чи відомі їм будь-які фактично вчинені або підозрювані випадки шахрайства² або такі випадки, що розслідуються (чи були розслідувані), які впливають на підприємство. У зв'язку з цим просимо надати відповідь на наступні запитання:

№	Питання	Відповідь респондента(ів)	Коментар (опис події чи обставин)
1.	Чи відомі Вам господарські операції, судові справи, санкції або інші події звітного періоду, які впливають на підприємство, але не були повідомлені керівництву підприємства та/або бухгалтерській службі або не були ними враховані в процесі складання фінансової звітності		
2.	Чи відомо Вам про господарські операції проведені підприємством з порушенням законодавства або внутрішнього порядку (статутних документів) підприємства		
3.	Чи відомо Вам про факти складання неналежних документів або сумнівних документів (створених неналежними особами, з необумовленими виправленнями або з іншими недоліками) стосовно господарських операцій підприємства або стосовно його відносин з іншими сторонами		
4.	Чи відомо вам про зміни порівняно з попереднім роком в підходах до виконання суттєвих оцінок впливу господарських спорів, судових справ для потреб складання фінансової звітності підприємства		
5.	Чи відомі Вам інші обставини, що можуть вказувати на те, що фінансова звітність може бути викривлена через неналежні дії або бездіяльність працівників чи управлінського персоналу підприємства		

Посада

Прізвище І.Б.

Підпис

¹ пункт 18 МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності»

² шахрайство (*fraud*) – навмисна дія однієї особи або кількох осіб, які належать до управлінського персоналу, тих, кого наділено найвищими повноваженнями, працівників або третіх сторін із застосуванням оманливого отримання неправомірної або незаконної вигоди

Анкета-опитувальник для розуміння економічної діяльності компанії

Crowe Erfolg Ukraine

Company: _____

Date: _____

Location: _____

Participants: _____

Document: Minutes of meetings_Загальне розуміння змін бізнесу Компанії в 2024 році

№ Питання

Основна діяльність Компанії

Опишіть, будь ласка, основну діяльність Компанії та зміни в діяльності в порівнянні з попереднім 1 періодом ?

2 Чи відбулися зміни в організаційній структурі Компанії?

3 Чи проводились у поточному звітному періоді збори акціонерів? Чи вносилися зміни до Статуту?

4 Які ключові фінансові показники діяльності, на які орієнтується Компанія?

5 Опишіть, будь ласка, бізнес-плани та стратегію Компанії на поточний та наступний рік

Хабарництво та корупція. Ставлення компанії до хабарництва та корупції. Заходи Компанії щодо виявлення та реагування на факти корупції та хабарництва.

Бухгалтерський облік та підготовка звітності

Структура бухгалтерського департаменту, зміни в структурі бухгалтерського департаменту в 7 поточному періоді?

8 Чи були нові, не характерні для минулих періодів операції?

9 Чи були в поточному періоді суттєві зміни в умовах роботи з клієнтами?

Чи були в поточному періоді суттєві зміни в умовах роботи з постачальниками?

Яка система оподаткування Компанії?

Які послуги використовує Компанія на аутсорсингу?

Процес підготовки фінансової звітності?

Бюджетування. Основні аспекти ?

Покупці та виручка

Джерела доходів Компанії, види діяльності, продукти, (послуги) .

Чи з'явилися у Компанії нові джерела доходів: види діяльності, продукти, (послуги)?

Чи відбувались нові розробки, зміни у технологічних процесах?

Формування ціни на основні види виробленої продукції (послуги)?

Чи відбувалося збільшення ціни на основні види виробленої продукції (послуги)?

Основні конкуренти Компанії.

Чи з'явилися у Компанії нові конкуренти на ринку, які можуть суттєво вплинути на її бізнес?

Попит на продукцію.

Як змінився попит на продукцію Компанії у поточному періоді?

Основні суттєві контрагенти Компанії (покупці). Чи розпочалося співробітництво з новими

суттєвими контрагентами, чи було підписано нові довгострокові договори? Чи сталося внаслідок

цього збільшення виручки?

Чи відбувався розрив ділових відносин зі старими покупцями? Як це вплинуло на бізнес Компанії?

Чи були у зв'язку з цим проблеми із своєчасним здійсненням платежів постачальникам за товари

та послуги?

Постачальники та витрати

Чи були внесені істотні зміни до принципів оподаткування, розрахунків податків, які використовуються Компанією?

Чи були отримані будь-які штрафи чи санкції за недотримання нормативних актів чи будь-які звинувачення/вироки управлінському персоналу чи членам правління?

Чи велися судові процеси, які можуть суттєво вплинути на бізнес Компанії (можливі суттєві збитки) та її можливість продовжувати свою діяльність?

Чи вплинули на бізнес Компанії зміни економічних умов, процентних ставок, інфляції?

ІТ Блок

Чи затверджені Компанією процедури встановлення ІТ-техніки та програмного забезпечення, включаючи призначення групи для моніторингу ІТ-проектів, готовності техніки до використання та оцінки недоліків? Чи всі ці процедури документуються належним чином?

Чи документуються зміни в інформаційному середовищі та підтверджуються необхідними підписами?

Чи мають працівники Компанії необхідні навички для ефективного використання інформаційного середовища? Чи всі члени ІТ-групи розуміють ключові елементи ІТ-середовища (відсутність належної кваліфікації в усіх членів групи може нести ризики)?

Чи контролює Компанія доступ, введення, внесення змін та друк даних? (У разі необхідності надайте документальне підтвердження існування таких засобів контролю із зазначенням відповідних рівнів доступу).

Які програмні продукти застосовуються Компанією? Доступ до них.

Чи є фізичні та логічні засоби доступу до ІТ-ресурсів достатніми для Компанії?

Чи регулярно Компанія створює резервні копії облікової системи? Якщо так то чи зберігає їх у безпечному місці з обмеженим доступом?

Чи можливе використання таких копій у випадку надзвичайних ситуацій і чи будуть вони актуальними?

Чи є в Компанії план дій у разі відмови технічної / програмної роботи?

Чи використовує Компанія антивірусне програмне забезпечення та чи регулярно його оновлює?

Чи обмежене використання комп'ютерної техніки для власних потреб?

Контрольне середовище

Чи мали місце зміни основних внутрішніх контрольних процедур Компанії у звітному періоді?

Чи запроваджувались нові контрольні процедури Компанією у звітному періоді?

Інші

Як вплинуло введення воєнного стану та війна на операційну діяльність, фінансові результати, балансову вартість активів та зоб'язань Компанії?

Чи вплинула ця ситуація на перегляд резерв безнадійної заборгованості та відносини з контрагентами?

Чи вплинула ця ситуація на платоспроможність Компанії та виконання наявних зоб'язань (контрагенти, банки, уряд, персонал, акціонери)?

Чи існує загроза безперервності діяльності Компанії через розвиток війни? Чи існує загроза здатності Компанії продовжувати безперервну діяльність через війну?

Які заходи були вжиті Компанією для збереження здатності продовжувати діяльність на період війни та найближчий період (скорочення штату, зменшення витрат, збереження робочих місць, перегляд договірних відносин з банками та контрагентами тощо)?

- # Чи були зміни в рамках співпраці з поточними постачальниками?
Як це вплинуло на бізнес Компанії, чи були труднощі з покупкою сировини, можливим пошуком
- # нових постачальників?

- # Чи були істотні зміни цін на сировину та продукти, що закуповуються?

Основні засоби та оренда

- Чи купувала Компанія у поточному періоді нові приміщення, транспортні засоби, машини та
- # обладнання чи були підписані нові договори оренди?
Чи з'явилися у Компанії основні засоби (приміщення, транспортні засоби, машини та
- # обладнання), що не використовуються?
- # Чи проводилась/планується переоцінка основних засобів ?

Запаси

- # Чи ідентифікувала Компанія неліквідні запаси у звітному періоді?
- # Чи є запаси на відповідальному зберіганні, що надані Компанією третім сторонам?
- # Чи є запаси на відповідальному зберіганні, що отримані Компанією від третіх сторін?

Кредити та позики

- # Чи були отримані нові кредити від банків/пов'язаних сторін/третіх осіб?
- # Чи були видані нові позики пов'язаним сторонам/третім особам?
- # Чи мали місце зміни умов поточного кредитування?
- # Чи мали місце порушення ковенант поточного кредитування?
- # Чи передавали у заставу основні засоби, ТМЦ, інше?
Чи виступали треті особи (в тому числі пов'язані сторони) поручителями щодо отриманих
- # запозичень Компанією?
Чи виступала Компанія поручителем щодо запозичень третіх сторін (в тому числі пов'язані
- # сторони)?

Заробітна плата

- Чи були суттєві зміни у системі оплати праці? Загальне зростання/зниження фонду заробітної
- # плати?
- # Чи були суттєві зміни у кількості працівників?
- # Чи виплачувались у поточному періоді суттєві бонуси або премії?
- # Чи видавались поворотні фінансові допомоги працівникам?

Інвестиції, капітал

- Чи мали місце фінансові інвестиції (у цінні папери, статутні фонди інших організацій, купівля
- # часток у компаніях)?
- # Чи мало місце збільшення статутного/акціонерного капіталу Компанії?
- # Чи відбувалися зміни у структурі власників Компанії?

Організаційна структура та пов'язані сторони

- # Чи відбувалися зміни в організаційній структурі Компанії?
- # Чи були зміни у складі управлінського персоналу: директора, головного бухгалтера тощо?
- # Чи були зміни у структурі пов'язаних сторін?
- # Чи змінився обсяг операцій із пов'язаними сторонами?

Ризики та ефективність

- Чи були виділені Компанією нові суттєві ризики ведення діяльності, пов'язані з новими товарами
- та послугами, планами розширення бізнесу, планами купівлі/продажу інвестицій, змінами в
- # персоналі?
- # Чи відбулася зміна у показниках ефективності порівняно з минулим періодом?

НПА, законодавство, економіка

- Чи були істотні зміни в нормативно-правовій базі, яка застосовується до підприємства та галузі,
- # законодавства та інших регулюючих документів, що впливають на бізнес Компанії?
- # Чи були внесені істотні зміни до принципів бухгалтерського обліку, які застосовуються Компанією?

Анкета-опитувальник для осіб, які є працівниками ІТ-служби

Підприємство _____
 Звітний період _____
 Концептуальна основа _____

Опитування працівника(ів) ІТ-служби підприємства

Міжнародні стандарти аудиту вимагають від аудитора¹ зробити в ході виконання аудиту запити працівникам у межах підприємства, щоб визначити, чи відомі їм будь-які фактично вчинені або підозрювані випадки шахрайства² або такі випадки, що розслідуються (чи були розслідувані), які впливають на підприємство. У зв'язку з цим просимо надати відповідь на наступні запитання:

№	Питання	Відповідь респондента(ів)	Коментар (опис події чи обставин)
1.	Чи відомі Вам факти, обставини чи події, які вказують на те, що дані інформаційних систем підприємства про його діяльність у звітному періоді можуть бути викривленими		
2.	Чи відомі Вам недоліки в організації інформаційних систем підприємства, що можуть стати причиною викривлення або втрати даних про його діяльність		
3.	Чи відбувалися у звітному періоді та до дати Вашої відповіді факти пошкодження, втрати, несанкціонованого внесення змін в дані інформаційних систем про діяльність підприємства		
4.	Чи відомі Вам слабкості програмного або апаратного забезпечення, що можуть призвести до втрати або викривлення даних про діяльність підприємства		
5.	Чи відомі Вам обставини, що вказують на слабкості і недоліки політик та процедур адміністрування ІТ		
6.	Чи відомі Вам інші обставини, що можуть вказувати на те, що дані інформаційних систем про діяльність підприємства (в тому числі ті, що застосовуються при веденні бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності) можуть бути викривлені через неналежні дії або бездіяльність працівників чи управлінського персоналу підприємства		

Посада

Прізвище І.Б.

Підпис

¹ пункт 18 МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності»

² шахрайство (*fraud*) – навмисна дія однієї особи або кількох осіб, які належать до управлінського персоналу, тих, кого наділено найвищими повноваженнями, працівників або третіх сторін із застосуванням оманливого отримання неправомірної або незаконної вигоди

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ**

**ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ОПОДАТКУВАННЯ
ТА ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ:
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ**

**Збірник матеріалів X Всеукраїнської
науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

25 квітня 2025 року

УДК 657.6:005.8:343.72

Шахрай А.О.,

*студент ф-ту ОПМ, 4 курсу, спец. 071 «Облік і оподаткування»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Науковий керівник — Ловінська Л. Г. — д. е. н.,
завідувач кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу
імені Микола Чумаченка*

ІНДИКАТОРИ ВИЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ШАХРАЙСТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Проблематика виявлення корпоративного шахрайства в українських реаліях набуває особливої актуальності з огляду на відсутність чіткої законодавчої бази для його кваліфікації як окремого правопорушення. Втім, існує низка характерних ознак, за якими можна ідентифікувати потенційні шахрайські схеми в діяльності підприємств.

Непрозора структура власності є одним із найпоказовіших індикаторів можливих шахрайських дій. Відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 19.03.2021 [1], інформація про структуру власності має відображати реальний стан речей – хто саме володіє підприємством безпосередньо чи опосередковано, одноосібно чи спільно з іншими особами. Якщо ж структура власності є надмірно складною, нелогічною, неструктурованою або багаторівневою, це може свідчити про спроби завуалювати фактичних власників та бенефіціарів. Формальне подання такої інформації призводить до викривлення реального стану справ, що є підставою для підозр у корпоративному шахрайстві.

Не менш важливим сигналом є часті зміни у керівництві та складі власників компанії. Багаторазові передачі підприємства між різними юридичними особами, систематичні кадрові ротації серед директорів і топменеджерів ускладнюють моніторинг процесів управління та контролю. Такі дії можуть виступати механізмом приховування слідів фінансових махінацій або спробою уникнення відповідальності за сумнівні операції.

У контексті фінансової звітності особливу увагу варто приділяти невідповідностям між показниками діяльності та податковими зобов'язаннями підприємства. Зокрема, суттєві розбіжності між рівнем дохідності та сплаченими податками, невідповідність обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, а також наявність великих кредитів без належного економічного обґрунтування чи забезпечення можуть вказувати на маніпуляції з фінансовими даними.

Корпоративне шахрайство часто проявляється не лише через непрозору структуру власності чи фінансові маніпуляції, але й через зловживання у сфері трудових відносин. Характерними ознаками таких порушень є фінансовий тиск на працівників, необґрунтована внутрішня ротація персоналу, укладання трудових договорів із непрозорими умовами, а також неофіційне

працевлаштування з метою уникнення сплати податків і страхових внесків. Усі ці дії суперечать положенням Кодексу законів про працю України та можуть слугувати інструментом для реалізації шахрайських схем або приховування реального фінансового стану підприємства.

Показовою ознакою компаній, причетних до корпоративного шахрайства, є також уникнення незалежного аудиту. Замість залучення професійних аудиторських фірм з бездоганною репутацією такі підприємства вдаються до послуг фіктивних або підставних аудиторських компаній. Це дозволяє їм приховувати справжній стан справ та запобігати виявленню фінансових махінацій.

Постійна зміна контрагентів — ще один симптом потенційного шахрайства [2]. Стабільний бізнес зазвичай буде довготривалі партнерські відносини, тоді як компанії з сумнівною репутацією часто змінюють контрагентів, намагаючись уникнути відповідальності, приховати фінансові зобов'язання або створити видимість активної господарської діяльності.

Найвищий ризик корпоративного шахрайства пов'язаний зі специфікою сфери діяльності компанії. Особливу підозру викликають операції через офшорні зони, надмірне використання готівкових розрахунків та діяльність у високоризикових секторах економіки, таких як фінансове посередництво, біржова торгівля чи операції з криптовалютами. Ці сфери часто використовуються як прикриття для злочинних дій усередині компанії, сприяючи ухиленню від оподаткування та відмиванню коштів.

Серед визначальних ознак корпоративного шахрайства варто також виділити систематичні маніпуляції з внутрішніми документами підприємства. Йдеться про спотворення фінансових показників, фальсифікацію внутрішньої звітності, підробку або приховування важливих документів. Такі дії спрямовані на введення в оману зовнішніх користувачів інформації — інвесторів, партнерів, контролюючих органів — для створення ілюзії стабільності чи прибутковості підприємства, яка не відповідає дійсності.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про форму та зміст структури власності : наказ Міністерства фінансів України від 19 березня 2021 р. №163. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-formu-ta-zmist-struktury-vlasnosti> (дата звернення: 15.04.2025).
2. Шевцов В. М. Корпоративне шахрайство в українських компаніях. Довідник економіста. 2019. Вип. 6. С. 64–68.
3. Гнилянська О. В. Корпоративне шахрайство. ВВК 79. 2019. С. 433.
4. Паланська Б., Минюк О. Корпоративне шахрайство: причини виникнення та напрями боротьби, Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь. 2023. С. 193.